National Library 5ɔ 253
Gcn. Acquisitions Section
OTTAWA, Ont. K1A 0N4
National Library
Bibliothèque Nationale
DEC 9 1982
B103L/415

Second class mail registration number — 1989

VABA EESTLANE

ILMUB IGAL TEISIPÄEVAL JA NELJAPÄEVAL

V A B A D E E E S T L A S T E H Ä Ä L E K A N D J A

Nr. 87 (2911) XXXI aastakäik | Teisipäeval, 23. novembril 1982 — Tuesday, November 23, 1982 | Üksiknumbri hind 60 centi

ESTO-84 EELTÖÖD ARENEVAD

Peakomitee arvestab 10000 osavõtjaga

Möödunud pühapäeval toimus ESTO-84 peakomitee ja toimkonna juhatajate töökoosolek senisest tööst informatsiooni andmiseks ja uute kavade tegemiseks, aga ka mõttevahetuseks pidustustega seotud probleemide üle.

Koosoleku avas ja jäi juhatajaks peakomitee esimees T. Metsala. Kuna ESTO-84 kõigi osaliste igale koosolekule kutsumine on liiga tülikas, siis toimub töö kahes osas. Juhatus on aga mõlema grupi töö koordineerija, eelarve koostaja ja toimkondade organiseerija, väljaspoole informatsiooni andja ja lepingute sõlmija. Ta kahjatses, et eelarvet ei saa veel vastu võtta, kuna mitmed toimkonnad pole oma eelarveid peakomiteele esitanud.

T. Metsala iseloomustas senist ettevalmistuse arengut, öeldes et töödega on jäädud kuni 3 kuud ajatabelist maha, mõnel juhul isegi rohkem. Kuid ESTO-ürituste nädalakava pole veel lõplikult kindel ja võib teha muudatusi. Praegu on Metsalal neli abiesimeest, neist 3, dr. E. Aruja, N. Valge ja E. Kiilaspea töötavad korraldajate aitamiseks, neljas, F. Koop on programmi alal koordineerijate ülesannetes.

INFORMATSIOONI TOIMKONNA ARUANNE

Dr. E. Aruja märkis, et tema suuremaks probleemiks on, et keegi ei taha suuremaid töid teha. Kui saame asjaajaja, siis olukord kergeneb. Kõige suurem edu on olnud majutamise alal. Registreerimised on Mart Pihl lubanud raalile seada. Informatsiooni laialisaatmiseks on ettenähtud mitu vormi, neist on Info '84 välja saadetud. Järgmised numbrid on suuremad ja nende laialisaatmiseks on abi vaja. Selle kõrval ilmub veel 3—4 numbrit ESTO-teateid, mis peavad minema igasse kodusse. Veel on lahtised transporttoimkonna moodustamine, kui rahvapidu toimub lennuvälja juures. Samuti on lahtine Esto-raadio.

MAJUTUSVÕIMALUSI ON MITMESUGUSEID

Maire Lainevool andis ülevaate majutusvõimalusist. Võimalused on olemas 2500—3000-le kortereis või hotellides. Ükši Royal Yorkis on 800 tuba hinnaga $89 ööpäevas, aga sinna mahub rohkem kui üks inimene. Odavamad hinnad on mitmes reisidentshoones, ülikoolide majutusaladel; köögiga korteri võib all linnas saada $160 nädalas, mõned isegi $12 päevas. Royal Yorkis on suuremad võimalused kõrvalruumide osas. Tahetakse siiski kasutada võimalust külaliste eesti kodudesse vastuvõtmiseks, eriti nooremaile. Maire Lainevool palub kõiki eestlasi talle teatada, kui paljud eestlased võtaksid oma majadesse teistelt maadelt tulevaid külalisi vastu.

ESTO-84 LOTERII LÄHEB AASTA ALUL KÄIKU

Majandusalase ülevaate andis N. Valge, märkides mitmesuguseid kavas olevaid võimalusi sissetulekute saamiseks. Nii on suveniiresemeid, mille müügiks organiseeritakse turustamise toimkond. Tegemisel on ESTO-84 märgiga tuletikutoosid, T-särk, kleebised autole jm. Üheks tuluallikaks on ESTO-84 loterii, kus on 20.000 piletit hinnaga $2.00 tükk ja peavõiduks on $2000, teised võidud $100, kaks $500 ja kümme $100. Loterii läheb kavakohaselt müügile tuleva aasta jaanuaris-veebruaris.

N. Valge ütles, et eelarve esialgselt on valmis, kuid on veel toimkondi, kes pole oma eelarvet sisse saatnud, misjärel esimees T. Metsala omalt poolt avaldas kõigile soovi, et igaüks kohe oma eelarve esitaks, sest sellest oleneb ESTO-84 eelarve tegemine. Ta lisas, et juhatus on seisukohal, et kõik üritused peaksid end ise majandama. Erandid on vaid need, mis on kas rahvuskultuuriliselt väi välispoliitiliselt tähtsad. Kõik keskkulud on võetud peatoimkonna kanda ja üritustel tuleb peakomiteele selleks anda kas 25 või 17% oma sissetulekust, mida tuleb arvestada juba eealrve tegemisel.

PEAKOMITEE ARVESTAB 10.000 OSAVÕTJAGA

Publiku potentsiaaliks arvestatakse 10.000 ringis, selle hulgas 1000 tulijat Euroopast,250 Austraaliast, kuni 3000 Ühendriikidest ja ülejäänud Kanadast. Esialgu eelarve on tehtud $101.400-le. Seda kannavad kuni 80 % ulatuses kuus suuremat üritust. Eelarve juures oli juttu ka piletihindadest, kuid mingi kindla numbri juurde ei jäädud. Piletid tulevad müügile tuleval sügisel.

H. Mäeste andis ülevaate filateelia toimkonna tööst, kus kõik on arenenud ettenähtud korras. Esimeseks valmib mälestusmärk, antakse välja eriümbrik, toimub filateelia näitus, Eesti Majas on oma postkontor spetsiaaltempliga.

ESTO-84 kunstiline koordinatsioon on V. Hubeli üleandeks. Tema annab nõu ESTO-84 märgi kasutamisel, juhib pidustuste välist kujundust, kuid ei tegele üksikute ürituste läbiviimisel. Nii on käsil mitmeid algatusi, muuseas suure plakati tegemine, mille on kujundanud J. Punno.

ESTORAMA ONTARIO PLACE'IS

F. Koop rääkis programmialaseist ettevalmistusist. Pidustuste avamine on pühapäeval, 8. juulil Ontario Place Forumil koos eesti elu kirjeldava kireva kavaga, millele on nimeks antud ESTORAMA. See on avatud kõigile kanadalasile. Selles esinevad meie tantsugrupid, koorid, ansamblid ja oleks ühislaulu. Iga numbri juures oleks selgitus, et see on vaid osa pikemast pidustusel esitatavast kavast.

Ka muud kavalised osad on arenenud kavakohaselt. Kavas on rida näitusi, mille lähemaks arutlemiseks toimub 9. detsembril näituste koosolek. Samas lepitakse kokku korraldatavais näitustes ja siis asutakse tööle.

Rääkides spordist, on kavas palju võistlusi kergejõustikust ja ujumisvõistlustest male ja bridzhini. Uudsuseks on Toronto linnas korraldatav VABADUSE JOOKS.

Muusika alal on mitmeid lühikontserte, üks sümfooniakontsert Ontario Place'is ja kaks Roy Thompson Hallis. Need kontserdid on väljaspool ESTO-84 administratsiooni, kuid sooviks on, et need toimuksid Neeme Järvi juhatusel ning oleksid eesti heliloojate loomingust.

5—7 TEATRIETENDUST

Teatritoimkond on oma osas hästi töötanud. Kavas on 5—7 teatrietendust, üks operett kahe lavastusega. Lisaks kahele Toronto eesti teatrile esinevad Austraalia, USA ja Rootsi teatrid.

F. Koop ütles, et toimkond tahab ühendust võtta kõigiga maailmas, kes suudavad ESTO-84 programmi täiendada. Informatsioonitoimkonnal on ülesandeks oma bülletäänidega informeerida ja teateid vahendada. Toimkonna eesmärk on leida programmi värskendamiseks uusi teid, milles eesti kultuur õigesti peegelduks. Eelreklaamiks valmistatakse helitaustaga diapositiivide programm, mille käsikiri on T. Metsalal lõpetamisel ja mis peaks valmima märtsis.

Lõpuks T. Metsala ütles, et ESTO-84 on kultuuripoliitiline sündmus, siis ei tohi jätta midagi tegemata, mis selle juurde kuulub, küll majandustoimkond katsub kandepinda leida.

Hiljutisel killapoel esitati „ooper" „Killukesi Eesti laulupeo ajaloost ehk kuidas Nöökvere pasunakoor ESTO-le sai". Pildil ooperi tegelased ja tegijad, vasakult teksti koostaja Harri Mürk, koorijuht Paabo Laiskhaus — Mart Laanemäe, tema armsam Evi Tarkus, vallavanem — Andres Raudsepp ja ooperi muusikalise seade koostaja dr. Roman Toi; pildilt puudub Leida Järvi, kes mängis külanaise osa.

Foto: Vaba Eestlane

Eduard Tubin surnud

Möödunud neljapäeva hommikul Kanada tv-uudistes öeldi, et 77-aastane helilooja Eduard Tubin, kümne sümfoonia ja paljude muude helitööde looja on Rootsis surnud. Surm pidi juhtuma kas möödunud kolmapäeval või neljapäeval, et see võis ajavahe tõttu juba hommikustesse uudistesse jõuda.

Eduard Tubin valiti alles möödunud suvel Rootsi Muusikaakadeemia liikmeks ja on viimastel aastatel üha laiemat tähelepanu ja tunnustust leidnud Rootsis.

E. Tubin on sündinud 18. juunil 1905 Kallastel. Lõpetas Tartu Kõrgema Muusikakooli oreli ja kompositsiooni alal Heino Elleri juhatusel. Juhatas Vanemuise teatri orkestrit 1930—44. Pärast 1944. aastat on elanud Rootsis ja olnud väga aktiivselt loov. Ta on kirjutanud kokku 10 sümfooniat, kontserte, balleti „Kratt", ooperid „Barbara von Tisenhusen" ja „Reigi õpetaja", ning vokaaltöid.

Tubina põhiliselt eepilise-dramaatilise loomingu helikeelt iseloomustavad eesti rahvaviisidest lähtuv meloodika rikkalik polüfoonia ja jõuline rütm.

Rahuliikumine N. Liidu huvides

N. Liit läänemaailma rahuliikumiste õhutaja ja kasu taotleja

LONDON — Läänemaailmas laialdased mõõtmed võtnud rahuliikumine on tegelikult tugevasti õhutatud ja toetatud N. Liidu ettevõte, ütles NATO kõrgem ametnik. Rahuarmastajad põhjustavad oma tegevusega tõsise ähvarduse USA uute raketibaaside ehitamisele Lääne-Euroopas, ütles paarisajale NATO riikide esindajale peasekretär Joseph Luns.

Ta ütles, et ta on väga mures nende gruppide kasvu tõttu mõnel maal, kes ründavad NATO 1979. a. detsembri otsust tuumarelvade moderniseerimiseks. Ta ütles, et see on tema arvamine, et neid rahuliikumisi toetatakse tugevasti N. Liidu poolt.

USA senaator Claiborne Pell siiski eitas seda, kuna polevat ühtki tõendust N. Liidu sellekohasele toetusele USA-s. Aga vastuseks talle ütles Hollandi delegaat NATO peakoosseisus,

et see on tema kindel veendumus, et rahuliikumine läänemaailmas on saanud toetust N. Liidust ja seda ka õhutatakse sealsete agentide poolt,

kuid ka need, kes soovivad ühepoolset maharelvastumist meie poolel, on N. Liidu abistajad.

Lunsi kommentaar toetas USA president Ronald Reagani äsjast teadet, et N. Liidu agendid on infiltreerunud lääne rahuliikumise gruppidesse, püüdes mõjutada tuumarelvastuse külmutamist ja ühepoolset maharelvastumist.

Reagani arvamine põhines Reader's Digest avaldatud artiklile, mille autor John Barron nimetas viit N. Liidu ametnikku, kes olid võtnud osa maharelvastumise konverentsist.

Rahuliikumise aktivistid siiski eitasid, et N. Liidu agendid olnuks konverentsi organiseerijad, kuid neid oli kutsutud konverentsist osa võtma.

Nii Luns kui ka Inglise kaitseminister John Nott kõnelesid ühepoolse NATO väeosade vähendamise vastu, millest ainuüksi N. Liit võiks rõõmu tunda. 15.000—20.000 sõduri Euroopast ära viimine oleks saatuslik samm Euroopa kaitsele.

Ka Ida-Saksamaal raskusi

„The Financial Times" kirjutab, et Ida-Saksamaal on praegu suuremad toidu- ja elamistarvete puudused, kui kunagi enne pärast II maailmasõda. Läänemaailma vaatlejad peavad põhjuseks toiduainete importeerimise lõpetamist USA-st. USA ei saada enam Ida-Saksale vilja, kuna riik on juba üle igasuguse ettenähtud ja usaldusväärse piiri võlgu. Samal ajal ka N. Liit teatas, et ta vähendab õlieksporti Ida-Saksamaale 10%. See olevat sundinud diiselmootor-sõidukite kasutamisest loobuma ja kõiki võimalikke transporttehinguid tehakse raudteel. See ei toimuvat siiski nii kiiresti, ja sel määral, et toduainete riknemist vältida.

Iraak hävitas viis tanklaeva?

BEIRUT — Viis võõrriigi õli tanklaeva, mis olid Pärsia lahes hävitati Iraagi sõjaväe poolt, teatas Bagdadi raadio. Kuid mitte ükski läänemaailma ega ka araabia riigi laevanduskompanii pole seda teadet kinnitanud. Bagdadi raadio ütles, et laevad hävitati täielikult ja need kadusid lainetesse. Tanklaevad olid olnud tühjad ja ootasid lasti Kharg saare juures.

TORONTO EESTI BAPTISTI KIRIKUS,
883 Broadview Ave. Toronto
laupäeval, 27. nov. 1982. a. algusega kell 1 p.l.
KÄSITÖÖDE, KÜPSETISTE
(KA KODUMAISTE VATITEKKIDE)
realiseerimine
(müük) Eesti misjonäridele ja vaeslastele Argentiinas, Brasiilias, Aafrikas ja Kanadas abistamispakkide saatmise heaks.
Valguspildid ★ *Kohv*
Palume Teie lahket osavõttu
T.E.B.K. VÄLISMISJONI TOIMKOND

Õiendus
T.E.M. aastavahetuse ballil
laudade reserveerimine on EESTI MAJAS igal teisip. kl. 18.30—20.30 alates 16. nov. või tel. 493-6406

Eesti Abistamiskomitee Kanadas
LOTERII ja JÕULUMÜÜK
4. dets. 1982 kella 2—5 p.l.
toimub koos EHATARE käsitööringiga
EHATARES, 40 Old Kingston Rd.
Esemeid loteriile palume tuua Eesti Abistamiskomiteesse Eesti Majja või otse Ehataresse Anete Koppeli kätte 27. novembriks.

Metropolitan United kirik
Bond ja Queen St. East
Pühapäeval, 5. dets. kell 16.00
ADVENT-KONTSERT
Osalevad: TORONTO BAPTISTI KOGUDUSE KOORID CHARLES KIPPERI juhatusel ja solistid M. WILBIKS, A. KAUPS, J. MEDRI, J. VIINALASS. Organist — dr. M. COOK, kõne — E. TOOMPUU.
Kõigile teretulemast! Vaba sissepääs, kirikukorjandus

EKKT
EESTI KUNSTNIKE KOONDIS TORONTOS
XXVII AASTANÄITUS
Peetri kiriku näitustesaales, Mt. Pleasant—Roehampton
(Eglintoni lähedal)
28. nov.—5. dets. 1982
pühapäeviti 2—9 p.l., neljap., reede ja laup. 6—9 õhtul
Avab hr. Kaul Kadak

Maalikunstnik
ARVILLE PUSTRÖM-UUS'i
KUNSTINÄITUS
toimub Toronto Eesti Maja väikeses saalis
26., 27. ja 28. novembril
Avatud reedel 2—9, laup. 10—9 ja pühap. 12—6

VABADE EESTLASTE HÄÄLEKANDJA

VABA EESTLANE

VÄLJAANDJA: O/Ü Vaba Eestlane, 1955 Leslie St. Don Mills, Ont. M3B 2M3

TOIMETAJA: Hannes Oja

TOIMTUSE KOLLEEGIUM: Karl Arro, Heino Jõe, Olev Träss

TELEFONID: toimetus 444-4823, talitus (tellimised, kuulutused, ekspeditsioon) 444-4832

TELLIMISHINNAD Kanadas: aastas $48.—, poolaastas $26.— ja veerandaastas $14.—

TELLIMISHINNAD väljaspool Kanadat: aastas $58.—, poolaastas $31.— ja veerandaastas $16.—

Aadressi muudatus 50 c. — Üksiknumbri hind 60 c.

FREE ESTONIAN

Published by Free Estonian Publisher Ltd.
1955 Leslie St. Don Mills, Ont. M3B 2M3

Uus lehekülg Madriidis

Helsingi kokkulepete järelkonverentsid, millede eesmärgiks on kontrollida kokkulepete täitmist ja juhtida tähelepanu esile kerkinud väärnähetele, on kujunenud omaette koomilise ooperi kokkutulekuteks. Juba 1977. aastal Belgradis toimunud järelkonverentsil selgus, et N. Liidu ja lääneriikide vahel valitsevad suured lahkhelid kokkulepete tõlgendamise alal ning need eriarvamised kerkisid veelgi teravamalt esile Madriidis kaks aastat tagasi alanud järelkonverentsil, mis kandus üle käesolevasse aastasse ning jatkub nüüd pärast pikemat vaheaega uue hooga.

Helsingi kokkulepete aluseks oli teatavasti Euroopa julgeoleku- ja koostöönõupidamine, millest osa võtnud 35 riigi kõrgemad võimukandjad, nende hulgas 33 Euroopa riigi esindajad, kirjutasid pärast ligemale kolm aastat kestnud eelnõupidamisi 1975. aastal alla laia-ulatuslikule koostöölisele kokkuleppele, millega lääneriigid andsid kaudselt tunnustuse N. Liidu Teise maailmasõja aegsetele vallutustele, kuid lootsid vastutasuks kindlustada N. Liidus ja Ida-Euroopa kommunistlikes riikides inimõiguste printsiipe.

Helsingi lepete allkirjutamisele järgnevad aastad kinnitasid, et Moskva oli saavutanud oma eesmärgi, kuna lääneriikidel tuli järjekordselt käsi laiutada lekkiva küna juures. Teisitimõtlejate ja inimõiguste nõudjate tagakiusamine ning nende sunnitööle saatmine N. Liidus näitas, et Moskva oli tõotanud ainult lääneriikidelt kontsessioonide väljameelitamiseks oma kodanikele põhiliste õiguste kindlustamist ning niipea kui tint oli kokkulepete allkirjadelt kuivanud, algas Venemaal ja allaheidetud riikides kibekiire ja julm õiguse nõudjate jälitamine ning nende arreteerimine.

Järjekordselt venelaste petlike lubaduste ja valede võrku kukkunud lääneriikide diplomaadid ja riigimehed hakkasid Belgradis toimunud järelkonverentsil N. Liitu kokkulepetes ettenähtud lubaduste murdmise pärast tagasihoidlikult atakeerima, kuid Moskva esindajad lükkasid need etteheited külmalt tagasi ning ladusid vastukaaluks lääneriikide õlgadele igasuguseid põhjendamata süüdistusi. Konverentsil esilekerkinud lahkhelisid ei suudetud lahendada ja nõupidamised lõppesid võrdlemisi jahedas õhkkonnas.

Madriidis 1981. aastal alanud Helsingi kokkulepete järelkonverentsil olid eriti ameeriklased N. Liidus aset leidvate inimõiguste rikkumiste esile toomisel hästi ettevalmistatud, saades sealjuures tunduvat abi ka vabas maailmas tegutsevatelt balti rahvusgruppide organisatsioonidelt. Nõupidamistel esitati süüdistusi ja vastusüüdistusi ning konverents venis tunduvalt pikemale kui see esialgu oli kavatsetud. Möödunud märtsis tehti nõupidamistele vaheaeg selles lootuses, et aeg annab arutust ja võimaldab pärast vaheaega hakata uue hooga koostööd otsima. Kuid siis tulid Poola sündmused, mille seedimine muutus Washingtonile üha raskemaks ning veel mõned kuud tagasi valitses Ühendriikide juhtivates poliitilistes ringkondades selline meeleolu, et Madriidi konverents on jäädavalt maha maetud.

Detente elustamisest unistavatele Euroopa riikidele see seisukoht ei meeldinud. Madriidi konverentsi küsimus võeti Ühendriikidega läbirääkimistel uuesti päevakorda ja pärast pikemaid arutlusi nõustusid ameeriklased Madriidi sõitma ainult sellel tingimusel, kui teised NATO riigid toetavad nende ettepanekut, et Moskva peab lõpetama välis-raadiojaamade saadete segamise ning andma tunnustuse vabadele ametiühingutele.

Lääneliitlased arutasid oma uusi Madriidis rakendamisele tulevaid strateegilisi plaane septembris Oslos ja oktoobris Lissabonis toimunud nõupidamistel. Oslos avaldasid ameeriklastele eriti tugevat survet Lääne-Saksamaa esindajad, kes väitsid, et Bonn pooldab Madriidis venelastega lõpukommünikee koostamiseks kokkuleppe saavutamist, kuna see kommünikee sisaldab venelaste ettepanekul ka ühise seisukoha desarmeerimise konverentsi korraldamiseks, mida sakslased pikisilmi ootavad. Ühendriikide esindaja Max M. Kampelman esitas omalt poolt nõudmise, et Poola küsimust ning inimõiguste probleeme raudeesriidetagustes riikides ei tohi konverentsil unustada ja lääneriigid ei saa minna täielikult venelaste liinile, mis taotleb konverentsi raskuspunkti viimist desarmeerimise konverentsile.

Lääneliitlaste vahel saavutatud kompromiss sai oma toetuse Ühendriikide välisministeeriumilt, kaitseministeeriumilt ja Julgeoleku Nõukogult. Venelastele on need kompromissettepanekud, mis käsitavad Poola küsimust, vabadele ametiühingutele tegevusvabaduse andmist, välis-raadiojaamade segamise lõpetamist ja inimõiguste rakendamist kindlasti vastuvõtmatud ja nad katsuvad neist mööda libiseda nagu nad on teinud seda eelmistel koosolekutel. Kuidas lääneriigid sellesse suhtuvad, on omaette küsimuseks. Washingtonis arvatakse, et NATO riigid säilitavad konverentsil ühised seisukohad ning ei hakka venelaste huvides üksteist mineerima, kuid see ei ole praeguste meeleolude juures, kus Ühendriikide suhted Euroopa riikidega on võrdlemisi jahedad, kaugeltki garanteeritud.

K. A.

Stokholmi eestlased tähistasid kirjanik Karl Ristikivi 70. sünnipäeva. Pildil vaade Stokholmi Eesti Majas korraldatud kirjandusõhtust osavõtjaile. Foto: H. Trummer

Valgevene Leegion tähelepanu fookuses

Berliini Dokumentatsioonikeskus antakse Lääne-Saksamaa valdusse — Lubatagu ka venelasi sealseid materjale kasutada, arvab keskuse juhataja

WASHINGTON — („Vaba Eestlase" kirjasaatjalt). — Nii nagu kummitustena minevikust kerkisid Ameerika Ühendriikide mõjuka päevalehe „Washington Post" veergudel üles kaks omavahel teatud määral seosesolevat uudisteartiklit. Ühes neist teatab ajalehe väliskorrespondent Bradley Graham Lääne-Berliinist, et Reagani valitsus on langetanud põhimõttelise otsuse üle anda Lääne-Saksamaa valitsusele kõik dokumentaalsed materjalid, mis paiknevad ameeriklaste halduses olevas Berliini Dokumentatsioonikeskuses.

Selles keskuses on Teise maailmasõja lõpust saadik talletatud üle 25-miljoni eriühiku, mis pärinevad Hitleri rezhiimi arhiividest ja mis puudutavad Rahvussotsialistlikku parteisse ning SA ja SS organisatsioonidesse kuulunud isikute nimekirju ja toimikuid. Lisaks sellele on seal ka muid materjale, nagu natsi-arhiividest pärinevat kirjavahetust, Hitleri-vastasesse vastupanuliikumisse kuulunud isikute kohtuprotsesside toimikud jne.

Teiseks uudiseks on John Loftuse poolt kirjutatud raamatu „The Belarus Secret" ilmumine New Yorgis, tuntud kirjastuse Alfred A. Knopf väljaandel. Ühendavaks niidiks mõlema uudise vahel on USA Kohtuministeeriumis juba mõnda aastat tegutsev Allan A. Ryan'i poolt juhitud Eriuurimisosakond,

milline uurib sõjakuritegusid ja tõstatab kohtuprotsesse nendes süüdistatud isikute vastu, kes elunevad praegu Ühendriikides,

eesmärgiga neilt USA kodakondsus ära võtta ja neid deporteerida.

Äsjailmunud raamatu „The Belarus Secret" („Belarussi saladus") autoriks on ameerika jurist John Loftus, kes teenis Washingtonis kaks ja pool aastat Kohtuministeeriumis, samas Eriuurimisosakonnas, mida juhatab eespoolmainitud Allan A. Ryan. Raamatu pealkirjas olev „Belarus" on valgevenelastest koosnenud Relva-SS brigaadi, Valgevene Leegioni nimetus. Teatavasti olid peale eestlaste ja lätlaste diviiside Saksa sõjaväes, Relva-SS koosseisus oma üksused valgevenelaste kõrval ka mitmel teisel Nõukogude Liidu rahvusgrupil.

Raamatu autor John Laftus, kes on varem esinenud samasuguste süüdistustega Ühendriikide televisioonis,

väidab, et pärast sõja lõppu toodi immigratsiooniseadusi rikkudes Ameerika Ühendriikidesse üle 300 endise „Belarusi" SS-brigaadi sõduri ja ohvitseri

ja lisaks neile veel paljuid valgevenelasi, kes teenisid juhtivatel kohtadel Teise maailmasõja ajal sakslaste poolt ametisse pandud okupatsiooniaegses omavalitsuses Valgevenes.

Tervet seda salajast operatsiooni sakslaste kollaboratööride — nagu väidab Loftus — Ühendriikidesse ebaseaduslikul teel sokutamises oli juhatanud USA luureohvitser Frank G. Wisner, kes töötas tollal USA Välisministeeriumi alluvuses. Seda aktsiooni olevat toetanud ka USA Kaitseministeeriumi vastuluureosakond ja CIA, kusjuures motivatsiooniks ameeriklastele oli vältida valgevenelastest antikommunistide väljaandmist Nõukogude Liidule ja selle asemel neid kasutada informatsiooni allikana puhkevas Külmas Sõjas Moskva vastu.

Raamatus on sellega seoses juttu mitte ainult valgevenelastest, vaid ka ukrainlastest ja lätlastest, kes samuti olid teeninud kas Saksa sõjaväes, kohalikes politseiüksustes või sakslaste poolt ametisse pandud omavalitsuste organites.

Kas Loftus oma raamatus ka eestlastest juttu teeb, see on veel teadmata, sest raamat saabus müügile alles neil päevil ning ajaleheartikkel eestlasi ei maini.

Samuti pole Loftus oma varasemates esinemistes televisioonis eestlasi maininud, küll aga on ta rünnanud mitmeid lätlaste ohvitsere, kes teenisid relva-SS üksustes.

„Washington Post", tsiteerides sellest raamatust, ütleb küll järgmist: „Wisner tõi Ühendriikidesse peagu kõikide natside poolt ametisse pandud nukuvalitsuste juhtivaid tegelasi Balti merest kuni Musta mereni." Loftuse arvates oli terve see Frank Wisneri poolt läbiviidud operatsioon mitmet pidi USA seaduste vastane, pealeselle moraalselt vale, kuna see andis varjupaika natside kaastöölistele ja vältis nende karistuse alla andmist.

Mis puutub Lääne-Berliinis asuvasse Dokumentatsioonikeskusse, kus säilitatakse Hitleri-Saksamaa miljoneid ürikuid, natside ja SS-meeste nimekirju jne., siis ütles Kohtuministeeriumi Eriuurimisosakonna juhataja Allan Ryan ajalehe „Washington Post" korrespondendile,

et tema asutus kasutab pidevalt sealleiduvat andmestikku kohtumenetluste ettevalmistamisel sõjakurjategijate ja sakslaste kollaboratööride vastu nendelt USA kodakondsuse äravõtmiseks.

Nüüd, kus otsus olevat langetatud Dokumentatsioonikeskuse üleandmiseks Lääne-Saksa valitsusele, tahavad ameeriklased enne seda valmistada endile kõikidest seal paiknevatest ürikutest dublikaadid nende mikrofilmimise teel. „Washington Posti" korrespondent Bradley Graham, vesteldes Berliinis selle Dokumentatsioonikeskuse juhataja ameeriklase Dan Simoniga, teatab viimase andmetele põhinedes, et mikrofilmimisega alustatakse järgmise aasta alguses, aga see töö olevat nii ulatuslik, et see võib võtta kolm aastat aega.

Keskuse juhataja Dan Simon ütleb, et seal paiknev andmestik on leidnud pidevat kasutamist. Umbes 65 protsenti kasutamisest langeb Lääne-Saksamaa mitmete valitsusasutuste arvele.

Samuti on sealolevad ürikud kättesaadavad kvalifitseeritud teadlastele, kes omavad soovituse teaduslike asutuste poolt.

Peale selle on Dokumentatsioonikeskuse materjale lubatud kasutada kõikide USA-sõbralike riikide valitsusorganitel. See tähendab, et kommunistlike riikide valitsustele on Dokumentatsioonikeskuse andmestik senini olnud suletud. Nii on, näiteks, korduvalt ära öeldud Ida-Saksamaa valitsuse palved Dokumentaisoonikeskusest andmestiku saada.

Nüüd aga selgub üllatusena, et on üles kerkinud kava Dokumentatsioonikeskuse materjalide avamiseks ka kommunistlikele riikidele. Keskuse juhataja Dan Simon teatas „Washington Posti" korrespondendile, et tema ise on esitanud soovituse USA Välisministeeriumile, et tuleks lubada ka kommunistlikele valitsustele sealsete materjalide kasutamist. Oma soovitust põhjendas keskuse juhataja asjaoluga, et Nõukogude Liidu ja Ida-Euroopa maade võimud on abistanud USA Kohtuministeeriumi Allan Ryani poolt juhitud Eriuurimisosakonda omapoolsete andmete saatmisega, ning et sellepärast tuleks ka Ühendriikidel nendele omakorda vastutulelikkust andmete kättesaadavuse osas ülesnäidata.

Kommentaarid

Läänemaailma filmieksperdid mainivad, et kommunistlikul Venemaal näevad vahetevahel maailmavalgust ka sellised filmid, mis ei vasta kaugeltki vene propagandaaparatuuri soovidele ja eeskirjadele. Üks sellistest filmidest on näiteks Torontos pikemat aega linal olnud „Oblomov", mis kujutab küll tsaariaegse Venemaa elu, kuid tõstab eriti esile venelase laiskuse, mugavuse, ükskõiksuse ja apaatsuse, eriti kui selle vastandina alla kriipsutatakse tolleaegse saksa päritoluga töösturi ja ärimehe ettevõtlikkust, algatusvõimet, leidlikkust ja energiat.

On muidugi huvitav küsimus, kuidas lavastajad selliste filmide valmistamisega hakkama saavad? Venemaa range tsensuuri juures ei ole see kerge ülesanne, kuid suure produktsiooni juures on mõeldav, et lavastajad lasksid ühte-järgi turule terve rea Brezhnevile meelepäraseid filme ja teevad siis ühe kõrvalhüppe, mis üldise propagandalaviini sisse kuidagi ära kaob. Sageli ei tööta see taktika siiski loodetud kujul välja, kuna näiteks armeenia filmimees Sergei Paradjanov, kes 1960-nendatel aastatel lavastas dissidentidesse sümpaatselt suhtuva filmi „Meie unustatud esivanemate varjud", saadeti selle eest 1974. aastal sunnitööle.

Nõukogude filmitööstus saadab igal aastal turule umbes 160 filmi ja selle suure produktsiooni hulka võib sattuda mõndagi, mis võimumeestele ei meeldi, eriti kui mõned filmid käsitavad nõukogude süsteemis esinevaid puudusi, millega kaudselt kritiseeritakse ka partei võimumehi.

Nõukogude filmid on oma põhilaadilt kaugel Hollywoodi mitmekümne miljoni dollarilistest lavastustest ja sealsed filmimehed peavad oma loomingu linale toomisel arvestama keskmiselt 600.000 dollarilise eelarvega. Kuid sealjuures ei saa unustada, et lavastajad saavad kasutada suurte masslavastuste väntamisel ametivõimude abi.

Ja nõukogude filmistaarid? Kahtlemata elavad nad nõukogude olustikus paremini kui teised kodanikud ning on ümbritsetud erilise aupaistega, kuid neile ei jookse rahad kaugeltki nii libadelt kaukasse kui lääneriikide filminäitlejatel. Kui näiteks Ühendriikide superstaariks tembeldatud Marlon Brandole makstakse piltlikult väljendades juba selle eest miljon dollarit kui ta filmilinal korraks haigutab, siis vene filminäitlejad peavad tõsise tööga oma leiva ära teenima kuna neile makstakse ühe suure filmiosa eest vaid selline tasu, mida Hollywoodi staar on harjunud saama ühe päeva eest. Nii makstakse N. Liidu suurte kogemustega tunnustatud näitlejatele päevas ainult 56 rubla, mida siinse standari järele võib pidada liivateraks mere ääres.

Moskvas jookseb praegu kõige suurema menuga Mihalkovi film „Sugulased", mis on mõeldud toidupuuduse taustal viimasel ajal moodi läinud maaelu propageerimiseks, kuid mis samal lõikab valusalt sisse nõukogude argipäeva ning kirjeldab dramaatiliselt linnades levinud joomist, seksuaalset lodevust ja sisemise jõu puudumist.

☆

Kanada riikliku televisiooni saatejaama CBC (Canadian Broadcasting Corporation) president Pierre Juneau tutvustas hiljuti Torontos ajakirjandusele antud jutuajamisel avalikkusele neid probleeme, millega tuleb tegeleda kanada televisioonisaadetel. Esinevad raskused on võrdlemisi suured, kuna Kanada televisioonikultuur on tugevasti mõjutatud Ühendriikide saatejaamade saadetest ning senised pingutused iseseisvuse saavutamiseks ei ole andnud loodetud tulemusi.

CBC president väitis, et kuigi Kanada televisiooni saatejaamad on saavutanud häid tagajärgi päevauudiste, spordi ja päevaprobleemide käsitamisel-analüüsimisel, on saadete meelelahutuslik osa jätnud palju soovida. Oma väidete kinnituseks esitas Juneau statistilisi arvusid, millede kohaselt kaks kolmandikku ingliskeelseid meelelahutuslikke programme on produtseeritud väljaspool Kanadat ja kolm neljandikku televisiooni õhtusest saateajast on pühendatud väljaspool Kanadat valminud loomingule.

(Järg lk. 3)

Lugeja kirjutab:

Pole kuhugi minna?

Kas on tõesti Torontos nii ebainformeeritud inimest, kes ütleks et „17—21-aastastele . . . pole ühtki nädalase kestvusega suvist üritust"? (vaata VE, 23. sept.) Kui ma olin 18-aastane läksin ma suvel nädalaks ajaks metsaülikooli. Seda tegin ka kui olin 19-, 20-, ja 21-aastane. On palju teisi minu vanuseid seal. Viimase 16 aasta jooksul on eesti noortel, alates 18-aastastest olnud võimalik osa võtta metsaülikoolist või möödunud aastal Loomingust. Tõsi küll MÜ pole mingi suvekodu tegevuse jätk, vaid mõeldud neile noortele, kes on niivõrd täiskasvand, et nad ei vaja ainult teha vaid ka teada.

MÜ'lane

● Pärnulaste Ühing pidas märtsis oma aastakoosoleku. Endine juhatus koosseisus Lola Puusepp, Ago Pärtel, Ellen Olsoon, Elmar Kold, Ants Mihkla ja Arnold Jürisso valiti tagasi. Peale koosolekut kõneles kalandusteadlane Hindrek Toots Zimbabwest, näidates diapositiive sealsest elust ja kalanduse arengust. Hiljem vesteldi kodulinna mälestusist.

VALVEARST NÄDALALÕPUL

27. ja 28. novembril
dr. M. Leesment, tel. 481-6834

4. ja 5. dets.
dr. A. Mae, tel. 493-7231

Alar Aedma Tarragoni teatris

Yrjo Kareda kunstilisel juhtimisel töötav Tarragon Theatre on kujunenud Torontos üheks hinnatavamaks teatriks. Oktoobris lavastatud George F. Walkeri melodraamas „Sience and madness" (lavastaja William Lane) mängis patsiendi osas Alar Aedma.

Kavalehel antakse biograafilisi andmeid osalise kohta. A. Aedma kohta on öeldud, et ta mängis peaosalist „The Puppeteer" näidendis Toronto Free Theatres. Samuti ta on esinenud Toronto Truck Theatre lavastuses „Bent", Toronto Theatre Festivalil näidendis „ART/RAT". Aedma on mänginud ka mitmesugustes osades nagu CBC-TV seeriais „Home Fire", „Hangin'in" ja „Winners".

Enno Hallek rootsi kunstinäitusel New Yorgis

Clocktower Art Gallerys avati 11. novembril Rootsi kunstinäitus, millel esines 9 tuntumat Rootsi kunstnikku. Näituse avamist toimetas Rootsi kuningas, kes sel ajal viibis New Yorgis.

Nende 9 kunstniku seas, kes esindasid parimat Rootsi kunstivallast, esines näitusel ka meie kaasmaalane Enno Hallek, kes töötab Rootsi kunstiakadeemias õppejõuna.

Clocktower Gallery asub Manhattani all-linnas, 108 Leonard St. Broadway ja Leonard St. nurgal, Franklini ja Worth tänavate vahel. Galerii telefon on 233-1096.

Näituse puhul viibis New Yorgis ka kunstnik Enno Hallek.

Kommentaarid

(Algus lk 2)

President Juneau väited ei ole tegelikult kanadalastele uudiseks — juba aastaid on Kanadas räägitud Kanada oma „show'de" ja näidendite produtseerimise vajadusest televisiooniekraani jaoks, kuid jutudest ei ole palju kaugemale jõutud. Miks see nii on — seda ei ole raske mõistatada. Kanadalastel puuduvad lihtsalt vajalikud rahasummad selliste saadete produtseerimiseks ning lisaks ei ole väikesel rahval välja panna ka sellisel määral talente, kes suudaksid oma võimetelt Ühendriikide staaridega võistelda ja neid ületada. Paraku siirduvad ka kõik kanada väljapaistvamad ja andekamad jõud üle lõunapiiri Ühendriikidesse, kus neid ootavad palju rikkalikumad töötasud ja karjäärivõimalused.

Tagajärjeks on, et Kanada televisiooni saatejaamad ostavad Ühendriikidest, Inglismaalt ja mujalt meelelahutuseks valmistatud saateid, mis võimaldab kulusid kokku hoida. Kanadalastel on ka võimalus vaadata ja jälgida kõiki suuremaid Ühendriikide saatejaamasid, mis annab neile suure valikuvõimaluse. Need üksikud kanada „show'd", mis siin suurte pingutustega on valmistatud, on nii oma vormilt kui sisult provintslikud, mis võimaldab kanada publikule kerge südamega Kanada kanalitelt ümber lülituda mõnele Ühendriikide kanalile.

Kõigi eeltoodud tegurite esiletoomisele lisaks ei saa unustada, et kanadalasi köidab Ühendriikide saadete külge ka ühine keel ameeriklastega. Kui teisel pool lõunapiiri oleks räägitud võõrast keelt, siis oleks kindlasti ka Kanada oma televisioonil olnud suuremaid väljavaateid iseseisva kava väljaarendamiseks ja sellele vajaliku omapära andmiseks. Praegu aga tuleb paratamatult leppida lõunast igasse kanadalase elutuppa imbuva „kultuuriga", mis on ärilistel kaalutlustel ülekülastatud seksist ja vägivallast.

AMI

Hiidlaste Seltsi mardipeol oli üheks esinejate grupiks „Positiivsed mehed". Pildil „Positiivsed mehed" koos oma inspiratsiooni andjatega. Vasakult Reet Kotkas-Teose, Eha Leemet, Toomas Merilo, Alar Kivilo, Valve Kivilo, Hillar Tork, Liina Merilo-Teose ja Kristi Merilo, kes sel puhul oli Torontos külaskäigul.
Foto: Vaba Eestlane

POLIITPROTSESSID EESTIS

Streigilendlehtede jagamine viis sunnitööle

Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamiskeskus on saanud täiendavaid andmeid okupeeritud kodumaal viimasel ajal toimunud poliitprotsessidest.

STREIGILENDLEHTEDE LEVITAJAD SUNNITÖÖLE

Streigilendlehtede paljundamise ja levitamise pärast töölt vallandatud ja 27. novembril 1981 arreteeritud Mustamäe polikliiniku arsti dr. Endel Rose (sündinud 8. septembril 1929, vallaline) „süüasi" oli arutusel Eesti NSV ülemkohtus Tallinnas, Pärnu maantee nr. 7, 14. aprillil 1982. Kohtuniku kohal oli Eesti NSV ülemkohtu liige Lõim, prokurörina esines Eesti NSV prokuratuurist Kessler, ning kaitsjana toimis kohtu poolt määratud advokaat Liiva.

Dr. Endel Roset süüdistati Nõukogude Liidu Demokraatliku Rahvarinde poolt juunis 1981 käikulastud memorandumi ja proklamatsiooni paljundamises ja levitamises. Selle streigilendlehega kutsuti N. Liidu kodanikke üles teostama alates 1. detsembrist 1981, kell 10.00 kuni 10.30 ja igal sellele järgneva kuu esimesel tööpäeval samal kellaajal kohaliku aja järgi 30 minuti jooksul „vaikseid pooltunde" igasuguse liikluse, liikumise ja tegevuse peatamiseks tööruumides, välistöödel ja isiklikel käikudel linnas, maal ja põldudel. Võimalikele küsitlustele võimude jt. poolt tuli „vaikse pooltunni" ajal vastata vaikimisega.

Dr. Endel Rose kodus toimunud läbiotsimisel leiti streigilendlehti ja konfiskeeriti muuhulgas 14 külalis- ja väljalõigete raamatut. Tema „süüasjas" toimetas kohtulikku eeluurimist KGB vanemuurija, major Anto Ots.

Ülemkohus mõistis Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 194-1 järgi dr. Endel Rosele „nõukogude riiklikku või ühiskondlikku korda halvustavate teadvalt valede väljamõeldiste levitamise" eest 1-aasta sunnitööd.

Streigilendlehtede paljundamise ja levitamise pärast olid juba varem „süüpingis" järgmised kolm eestlast.

Valdur Järve, vanus teadmata, Viljandi kolhoosidevahelise ehitus-kontori tööline. Arreteeritud novembris 1981 ja mõistetud arvatavasti Viljandi rahvakohtu poolt märtsis 1982 sama § 194-1 järgi 1-aastaks ja 9-kuuks sunnitööle.

Peeter Kuum, vanus teadmata, Pärnu ehitus-remondi kontori puusepp. Arreteeritud novembris 1981 ja mõistetud arvatavasti Pärnu rahvakohtu poolt märtsis 1982 sama paragrahvi järgi 1-aastaks sunnitööle. Ning **Siim Sade,** vanus teadmata, Toiduainete tööstuse ministeeriumi insener. Arreteeritud novembris 1981 ja mõistetud arvatavasti ühe Tallinna rahvakohtu poolt märtsis 1982 sama paragrahvi järgi 1-aastaks sunnitööle. Okupeeritud kodumaalt saadud teateil pidasid Valdur Järve, Peeter Kuum ja Siim Sade kohtus end mehiselt üleval, mitte alandades end punaste „õigusemõistjate" ees.

Olemasolevail andmeil asuvad kõik neli streigilendlehtede paljundamise ja levitamise pärast sunnitööle mõistetut, s.t. dr. Endel Rose ning Valdur Järve, Peeter Kuum ja Siim Sade Tallinna vangilaagris järgmisel aadressil: Eesti NSV, 200001 Tallinn, Tisleri 31 a, Uchrezhdenie YuM-422/5.

LUTERLIKUD NOORED VAIMUHAIGLASSE

Nagu varem teatatud, arreteeriti detsembris 1981 Põhja-Venemaal ja paigutati Murmanski eeluurimisvanglasse Kilingi-Nõmmelt, Pärnumaalt, pärit eesti luterlikud noored Alar Kume (sünd. 1957) ja Jaanus Pihelgas (sünd. 1956). Neid süüdistati Eesti NSV kriminaalkoodeksi § 81 järgi „ebaseaduslikus N. Liidu piiriületamise katses". Jaanuaris 1982 viidi nad psühhiaatrilise ekspertiisi teostamiseks kurikuulsasse Serbski mentaalinstituuti Moskvas. Kuna Alar Kume ja Jaanus Pihelgas keeldusid loobumast usust Jumalasse, tunnistas Serbski arstlik ekspertiis nad „hullumeelseiks". Peale nende kohtulikult määramata ajaks vaimuhaiglasse kinnipidamisele mõistmist viidi nad üle Leningradi, Arsenali tänaval nr. 9 asuvasse vamuhaiglasse.

Kuna Alar Kumet ja Jaanus Pihelgast hakkasid Leningradi vaimuhaiglas sugulased Eestist külastama, mispuhul saadi teateid ka teiste eestlaste kinnipidamisest samas vaimuhaiglas, siis lahutati luterlikud noored k.a. suvel ja Jaanus Pihelgas paigutati Valgevenes, Minski lähedal asuvasse Mogilevi linna vaimuhaiglasse.

Karjala ajaleht ründas Soome kommuniste

Karjala autonoomse nõukogude vabariigi parteileht soomekeelne Neuvosto-Karjala arvustas kõvade sõnadega mõningaid soome kommunistliku partei juhte ja süüdistas neid liitumast ideoloogilistesse rünnakutesse sotsialismi ja arengu vastu.

Leht, mida trükitakse selles trükikojas, kus sõja ajal trükiti Soome heidetavaid lendlehti, ründas Soome Kommunistliku partei peasekretäri Jorma Hentilät, keda süüdistatakse mitmes ideoloogilises eksimuses ja rünnakuis N. Liidu välispoliitika vastu.

Oma osa sai ka esimees Kalevi Kivistö, kes Neuvosto-Karjala arvates on katsunud kaotada usaldust soome kompartei vastu,

öeldes et rahvusvaheline rahuliikumine on „kommunistide tööriist".

Poliitilist kaalukust lehe artiklile anti sellega, et ametlik N. Liidu teadeteagentuur Tass avaldas selle omalt poolt kärpimata.

Samas artiklis arvustatakse nimeliselt Soomes ilmuvaid ajalehti Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Uusi Suomit ja Iltalehte USA presidendi Ronald Reagani toetamises.

Neuvosto-Karjala ütles, et need ajalehed väärandavad pidevalt sotsialistlikku tegelikkust,

vähendavad sotsialismi saavutusi, süüdistavad seda olematute probleemide ja vastuoluliste tülide pärast ja peavad marksismi-leninismi iganenuks.

Neuvosto-Karjala artikkel ilmus pärast seda kui Tallinnas Õhtuleht oli arvustanud soome televisiooni enne Tallinnas alanud suurt ideoloogilist konverentsi.

Rahvaarv Rootsis 8,3 miljonit

Statistika centralbyrån teatab, et rahvaarv Rootsis oli pool-aasta vahetusel 8.328.000 inimest.

Rahvaarvu tõus oli esimesel pool-aastal 5.000 inimest, mis on 800 vähem kui samal ajal möödunud aastal. Nenditakse, et madal tõus oleneb kahest tegurist. Esiteks on vähenenud sisseränd ja teiseks on madalam ka sündimus. Suur-Stokholmis oli rahvaarv 30. juunil 1.397.915.

EKK Kunstikogu tänab

EKK Kunstikogule (tulevikus Eesti Kunstimuuseum) on kingitud möödunud aasta jooksul järgmised kunstiteosed:

Hilda Rätsep — (Middle Island, New York) kaks tööd: „Tants I" ja „Tants II"; **Monika Uesson** — (Toronto) 8 ofsetlehte; **pr. Kingisepp** — (Toronto) neli Andres Kingisepa joonist; **Emil Eerme** — (Toronto) 103 eksliibrist; **Ed. Valtman** — (USA) 20 poliitilist karikatuuri originaalis lisaks eelmistele 15-le; **S. Kerson** — Abel Lee (Maple, Ont.) „Algonquin Park" ja Oswald Timmase (Toronto), „Abstraktne linn"; **Alberta Pehap** — Eric Pehapi tööd „Lind" ja „Vaade minu aknast"; **Hr. Aarelaid** — (Taanist) Ella Ilbaku portree kunstnik Kunwallilt; **Hermban Talvik** — (Rootsi) 19 graafilist tööd ja **Peeter Sepp** — (Toronto) „Külatänav".

Eelpool nimetatud kunstiteoste arvel on EKK Kunstikogu üldarv nüüd ligi 200 teost.

Käesolevaga avaldab EKK Kunstikogu toimkond kõigile kinkijaile oma südamlikuma tänu.

Mai Järve, EKK Kunstikogu hooldaja
Debbie Kehkla, abihooldaja
Tiina Höövel, sekretär

VABA EESTLASE talituses müügil heliplaat

„NELJAKESI"

— kvartett: Juta Haller, Juta Mõisa, Ausma Taves, Maila Taimre

Hind $9.50 + saatekulu $1.—

N. Liidus lonkab hambaravi

Tallinnast kuni Turkmeenia piirini kannatavad inimesed puuduliku hambaravi pärast

Tallinnast kuni Turkmeenia kõrbeteni ja Iraani piirini kannatavad Nõukogude inimesed puuduliku hambaravi pärast, kirjutas neil päevil kommunistliku partei ametlik häälekandja „Pravda", süüdistades peamiselt valitsusvõimusid probleemi hooletusse jätmise pärast. Kirjutise kokkuvõtte avaldas Ameerika teadetebüroo Assoc. Press ning selle tõid ära rõhuv osa ameerika ajalehti.

„Pravda" süüdistas tervishoiuministeeriumi organiseerimise ja järelvalve puudumise pärast, mille tagajärjeks on hambaarstide puudus, masinate-aparaatide ebaökonoomselt kasutamine ja kuritarvidused materjalidega. Sellejuures N. Liidu tervishoiuministeerium kiitleb, et hambaravi N. Liidus olevat parem ja eeskujulikum kui Läänes.

Partei oli saatnud mõni aeg tagasi välja juurdlusmeeskonnad, et selgitada, miks hambaravi N. Liidus lonkab. Juurdlusmeeskonnad olid avastanud „mitte just vähesel määral" ülekoormatusi hambaravi ettevõtetes, altkäemaksuvõtmist, hambaarstide puudulikku ettevalmistust, aruannete võltsimisi, vargusi ja kulla ning muu hambaravi materjalide omastamisi.

Eriti halb oli olukord maakeskustes, kus tegutsesid hambaarstid,

kes olid rohkem külaposijate tasemel ja kes polnud võimelised isegi omaenda hambaid korras hoidma.

Odessa ülikooli hambaarstide fakulteedis olid enamusel üliõpilastel ravimata ja vigased hambad. „Pravda" lisab: „Samasugune olukord on hambaarstide fakulteedis Tartus".

Õppetasemelt omal ajal kuulus Tartu ülikool on nüüd siis nähtavasti nii ära sovetiseeritud, et sealt ei tule enam isegi korralikku hambaarsti.

Kõige suuremad mured, kirjutab partei häälekandja, on hambaravi materjalide hankimine.

See pole ka ime, sest N. Liidus valitseb igal alal suur materjalide puudus.

Edasi ütleb „Pravda", et tasuta hambaravi on enamasti vaid paberil. Et raviks saada kiiremini arsti juurde, tuleb maksta altkäemaksu. Need, kes ei maksa, võivad kuude kaupa oodata järjekorras.

Kuidas aruandeid võltsitakse (et preemiaid saada), seda näitasid uurimistulemused Turkmeenias. Paberite järele oli Turkmeenias hambaravi kõige eeskujulikum üle kogu N. Liidu.

Kuid tegelikult vajab seal hädasti hambaravi vähemalt 50 protsenti elanikkonnast.

Ravivajavaid lapsi oli koguni umbes kakskolmandikku. Aruannete järele oli Turkmeenias peagu iga elanik saanud korraliku hambaravi.

Uibopuu rootsi ajakirjas

Göteborgis ilmuv kultuuriajakiri „Cafe Existens" nr. 19 on avaldanud Valev Uibopuu novelli „Världens lyckligaste människa".

Ajakiri ilmub neli korda aastas ning kõnealune number tutvustab veel taani ja soome-rootsi kirjandust. Uibopuu kohta on antud ka lühike isikututvustus. Ilmunud novell on eesti keeles avaldatud teoses „Toselli serenaad".

Niguliste orel parandatav

Nagu kodumaalt kuuldub, on Niguliste kiriku tulekahjus hiljuti muretsetud uus Tshehhoslovakkias valmistatud kirikuorel siiski ainult vähem kahjustusi saanud ja seda on võimalik parandada.

Kiriku juurde kuuluv kuulus Notke maal „Surmatants" ei olnud tulekahju ajal üldse kirikus, kuna see juba varem on paigutatud praegu Kadrioru lossis asuvasse kunstimuuseumi.

Millest tuli tekkis, on uurimisel. Kõneldud on keevitamissädemest. Pealtnägijail on aga jäänud mulje, et tuli lõi lõkkele mitmest kohast korraga.

VABA EESTLANE
kaks korda nädalas

	Maksab Kanadas:	Väljaspool Kanadat:
Aastas	$48.—	$58.—
Poolaastas	$26.—	$31.—
Veerandaastas	$14.—	$16.—

KIRIPOSTIGA + SAATEKULU

	Kanadas:		Väljaspool Kanadat:
aastas	$52.—	+ $39.—	$44.—
poolaastas	$28.—	+ $19.50	$22.—
veerandaastas	$15.—	+ $ 9.25	$11.—

VÄLJASPOOL KANADAT ja USA-d:
LENNUPOSTIGA aastas $52.—, poolaastas $28.— ja veerandaastas $15.— + SAATEKULU — aastas $66.—, poolaastas $33.— ja veerandaastas $16.50

Aadressi muudatus 50 centi. Üksiknumbri hind 60 centi

Kanada aadressidele palume märkida „POSTAL CODE" ja USA aadressidele „ZIP CODE"

Pangatshekk või rahakaart kirjutada Free Estonian Publishers nimele:

Tellimine saata:

VABA EESTLANE

1955 Leslie St., Don Mills, Ont. M3B 2M3

Palun mulle saata VABA EESTLANE aastaks / poolaastaks / veerandaastaks — tavalise / kiripostiga alates ..... 19..... Tellimise katteks lisan $..... siinjuures rahas / tshekiga / rahakaardiga. **(Raha saata ainult tähtkirjas).**

Nimi .....

Aadress .....

.....

.....

.....

PIKA JA RASKE HAIGUSE JÄRELE LAHKUNUD
ARMAST ISA

JÜRI AUS'i

sündinud 27. novembril 1902 Saaremaal
surnud 9. novembril 1982 Torontos

mälestavad leinas

lapsed:
AARNE perekonnaga
MARJE perekonnaga
HEIKI perekonnaga
ANNE perekonnaga

Armast sõpra

ALEXANDER TILK'a

mälestame kurbuses ja avaldame kaastunnet abikaasale poegadega

KONSTANTIN KÜNG abikaasaga
TÕNU KÜNG perega

Murray E. Newbigging
MATUSEMAJA
Aastakümnete kogemus eestlaste teenimiseks. Oskuslik nõuanne ja mõõdukad hinnad.
M. WAYNE HAMILTON
(lõunapool Eglintoni)
Funeral Direktor
733 Mount Pleasant Rd.
Helistada tel. 489-8811 • 489-8002

Leinateateid

Tallinnas suri 3. augustil Helmi Tuvik, sündinud 10. juulil 1893.

Inglismaal suri 23. juulil Leonhard Braun, sündinud 1. septembril 1900.

Inglismaal suri 18. juulil Julius Parts, sündinud 17. septembril 1912.

Tallinnas suri 20. augustil Helmut Estental, sündinud 1912 Türil.

Rootsis suri 28. juunil Ene-Mai Rebas, sündinud 12. apr. 1947.

Södertäljes suri 5. augustil Rein Randoja, sündinud 20. jaan. 1896 Saaremaal.

USA-s suri 28. juulil Osvald J. Sibul, sündinud 17. sept. 1920.

USA-s suri 31.. juulil Mara Puju, sündinud 5. sept. 1908.

Inglismaal suri 3. augustil Leho Normet, sündinud 6. aug. 1903 Tartus.

Utah's, USA-s, suri 10. augustil Antoni Kesküla, sündinud 22. märtsil 1901 Muhus.

Lakewoodis suri 4. augustil Elmar Rööding, sündinud 11. jaanuaril 1903 Tallinnas.

Sydneys suri 12. augustil Richard Tohwer, sündinud 9. oktoobril 1898 Tallinnas.

Aucklandis, Uus-Meremaal, suri 21. juulil August Ahas, sündinud 1. novembril 1894 Valgutas.

Palm Spring'is, USA-s, suri 13. augustil Erna Gostovic, neiuna Spuhl, sündinud 11. aprillil 1918 Tallinnas.

Adelaide'is suri 4. augustil Ausma Maldar, sündinud 25. novembril 1924 Riias.

USA-s suri 3. augustil Alide Johanna Wirma, sündinud 9. detsembril 1906.

Austraalias suri 22. augustil Paul Mäe, sündinud 18. veebruaril 1926.

Stokholmis suri 16. augustil Margarete Kures, neiuna Jürgenstein, sündinud 19. juunil 1896 Vana-Vändras.

Södertäljes suri 18. augustil Alide Jansson, neiuna Lagus, sündinud 25. jaanuaril 1890 Tammistus.

Eestis suri 22. augustil Miini Sumberg, sündinud 25. märtsil 1888 Prangli saarel.

Õiendus

V. E. nr. 86 — 18. nov. 1982 on ARTUR MERIMA leinakuulutuses viga. Surma kuupäev peab olema 11. november 1982.

Peetri kirikus peetud eesti langenute mälestus-jumalateenistusel kandsid pärga Eesti Vabariigi aupeakonsul Ilmar Heinsoo ja TE Võitlejate Ühingu esimees Ülo Tamre. Pärg asetati mälestusteenistuse ajaks altarile. Foto: Vaba Eestlane

KIRIKUD

TORONTO EESTI BAPTISTI KOGUDUS
883 Broadview Ave.
Tel. 465-0639
Pastor K. Raid
36 Bards Walkway,
Willowdale, Ont. M2J 4T9
Tel. 499-6488

„VABADUSE KUULUTUSE" raadiosaated igal pühapäeval kell 3 p.l. WHLD 1270 kc.

Laup., 27. nov. kell 1 p. VÄLISMISJONI-PÄEV.

Pühap., 28. nov. kell 10.15 homm. pühapäevakool, kell 11 homm, I ADVENT-PÜHA JUMALATEENISTUS. H. Eller ja K. Raid, noortekoor Ch. Kipperi juhatusel.

Kell 6 õ. K. Raid esitab eesti tshellomuusikat, tunnistused.

Kirjanduse ja kassettide väljamüük.

EELTEADE: pühap., 5. dets. kell 4 p.l. ADVENT-KONTSERT Metropolitan United kirikus.

TORONTO EESTI EVANGEELNE KOGUDUS
Immanueli kirik,
21 Swanwick Ave.
Jutlustaja Allan Laur,
72 Appleby Cres.
Markham, Ont. L3R 4L2
Tel. 477-6248

Pühap., 28. nov. kell 2 p.l. pühapäevakool lastele ja täiskasvanuile.

Kell 3 p.l. koguduse aastapäeva JUMALATEENISTUS, kõneleb Elvar Molin, solist Glen Söderholm. Pärast jumalaeenistust koosviibimine kohvilauas. Misjoniohver. (Buss Eesti Kodust kell 1.30 p.l.).

Kolmap., 1. dets. kell 7 õ. palveõhtu.

EELK PEETRI KOGUDUS
817 Mt. Pleasant Rd. Toronto
Ont. M4P 2L1
Praost Andres Taul. Tel. 483-4103
Tel. kirikus 483-5847
Organist dr. Roman Toi

Pühap., 28 nov. I KRISTUSE TULEMISPÜHA JUMALATEENISTUS. Pühapäevakool ja leerieelsed. Kell 10.45 mängib Liina Merilo-Teose harpricordil.

Pärast jumalateenistust koguduse täiskogu koosolek. Koosoleku päevakord: 1 — rakendamine, 2 — informatsioon, 3 — nõukogu valimine, 4 — algatatud küsimused.

Ingliskeelne jumalateenistus kell 9.30 hommikul ja pühapäevakool.

Pühap , 5. dets. II KRISTUSE TULEMISPÜHA JUMALATEENISTUS kell 11 homm. Laulab noortekoor „Lootus", pühapäevakool.

Kell 9 30 ingliskeelne jumalateenistus, pühapäevakool.

Pühap., 12. dets. III KRISTUSE TULEMISPÜHA KONTSERT- JUMALATEENISTUS kell 11 homm. Laulab Cantate Domino dr. Roman Toi juhatusel. Leerieelsed, pühapäevakool.

Pärast jumalateenistust lõunasöök kiriku suures saalis, pannkoogid ja vorstikesed. Hind $3.—, puhastulu kööki kordaseadmiseks, noored perenaised. (Lõunasöök ei ole 5. dets. nagu varem teatatud).

Koguduse kantselei on avatud teisip. 10.00—18.00 ja neljap. 12.00—15.00.

Õpetaja kõnetunnid: kolmapäeval 9.30—2 p.l. neljapäeval 6—8 õhtul.

Kultuuritegelane Herman Evert

IN MEMORIAM

Mõni päev tagasi saabus kodumaalt teade tuntud kultuuritegelase Herman Everti surmast 2. septembril, 84 aasta vanuses.

Ta oli sündinud 20. veebr. 1898. a. Viljandimaal, Uusna vallas, Everti perekonna põlistalus. Esimesed algõpetused sai Herman vennalt Mardilt, kes siis juba oli kooliõpetaja ja Jakob Hurda kaastööline. Edasi viis ta haridustee Venemaale, Tartu reaalkooli, Riia Polütehnilisse Instituuti ja lõpuks Tartu ülikooli õigusteaduskonna majandusteaduskonda, mille ta lõpetas töö kõrval.

Vahepeal tuli Hermanil osa võtta Vabadussõjast, kus Soomusrong nr. 2 koosseisus lõi kaasa nii mitmes palavas lahingus.

Eriharidusele vastavalt töötas ta juhtivatel ja vastutavatel kohtadel Moskvas, Kohtla-Järvel, Tallinnas, Tartus jm.

Eraldi kõigest muust tuleb esile tõsta tegevust Eesti Kirjanduse Seltsis, kus ta oli büroo juhatajaks aastail 1924—1940. Selle kuuteist kümne aastase perioodi jooksul jõudis ta jätta sügavaid jälgi eesti kirjandusloosse. EKS oli ju kultuuri ja vaimuelu keskuseks, kus Herman Evertil tuli tihedasti suhelda eesti kirjanikega ja keelemeestega ning teiste avalikuelu tegelastega. Kahtlemata avaldas see mõju tema ärganud ja kujunemisel olevavatesse huvialadesse süvenemisel. EKS-i heakäekäik olenes ju omakorda tema isiklikust sügavast huvist kultuuritöö vastu. Samuti olenes seltsi majanduslik heaolu tema kui EKS-i varade valitseja ning majandus- ja administratiivala juhataja tegevusest.

Suurt tunnustust vääris ka Herman Everti töö seltsi üha laieneva kirjastamistegevuse organiseerimisel ja juhtimisel. EKS-i hästi läbimõeldud ja kujundatud väljaanded ilu- kooli-, teadusliku ja populaarteadusliku kirjanduse valdkonnas võitsid kiiresti ka nõudlikuma lugeja poolehoiu. EKS-i kirjastamistegevust soodustas suuresti oma trükikoda, mille asutamine 1937. a., juhtimine ja majandamine kuulus Herman Everti kompetentsi. (Muide, selles trükikojas trükiti A. Saareste „Eesti Murdeatlas" I ja II). Lisaks kirjastamistöö juhtimisele hoolitses Evert EKS-i väljaannete müügi eest. Raamatuid realiseeriti enma kui 100.000 krooni eest aastas. Ta oskas peremehelikult juhtida seltsi rahalisi ja juriidilisi operatsioone ning suhelda inimestega. Pole siis sugugi juhus, et EKS-i õitsenguaastad langesid kokku Herman Everti tegevusega seal. Ka oli tema teeneks Eesti Kirjastuste Liidu asutamine ja selle sekretariaadi juhtimine.

Nõukogude korra ja sõjaperioodil töötas Herman Evert Riiklikus Kirjastuskeskuses Tallinnas raamatupidajana ja administratiivmajandusala juhatajana kuni arreteerimiseni 1945. aastal.

Järgneva viie aasta jooksul vintsutati teda kurikuulsas vene sunnitöölaagrite süsteemis.

Vangistusest vabastamise järele 1950. a. töötas ta mitmesugustel majandusalastel kohtadel, igas lühemat aega, kuni töö lõpetamiseni 1970. aastal.

Herman Evert oli väga mitmekülgne inimene. Juba varases nooruses tekkis tal soov teada saada, mis on maailma ja inimese osa selles skeemis. See viis teda filosoofia, psühholoogia ja sotsioloogia uurimisele. Selle juures kasvas tema isiklik raamatukogu ligi 7000-köiteliseks, mis oli üks suuremaist eraraamatukogudest Eestis. See aga likvideeriti riigivõimu poolt 1949. a. Umbes 2500 köidet läks utiili ja ülejäänud jaotati mitme raamatukogu vahel.

Eelpool nimetatud huvialadele lisandusid hiljem filoloogia ja mitmed ajaloo harud. Nende uute, juurde tulnud aladel tööle asuda ja kaasa lüüa ka Emakeele Seltsi ja Kodu-uurimiskomisjoni tegevusele võimaldas Herman Evertile alles pensioniea saabumine. Sellest peale sai ta hakata järjekindlamalt täiendama ja vormistama kogunenud mõtteid, tähelepanekuid, pooleliolevaid kirjutisi ja uurimusi. Temalt on ilmunud memuaare eesti kirjanikest (A. Saal, Fr. Tuglas, O. Luts, A.H. Tammsaare jt.). Valmis koduvalla, Tänassilma-Uusna ja selle kultuuritegelaste ajalugu aastaid kogutud arhiivimaterjalide alusel. Ta on käsitlenud mitmeid keele ja murde küsimusi ning kirja pannud keelelisi memuaare.

Elu kestel pidas ta loenguid teaduslikes ühingutes ja rahvaülikooli raamides. Nende arv lemmikaladelt, nagu psühholoogia, bioloogia ja sotsioloogia ulatub ligi sajani.

Veel möödunud kevadel saabunud kirjas nimetas ta oma lähemaks eesmärgiks elada veel aasta ja selle aja jooksul lõpule viia oma filosoofilised mõtiskelud. Surm aga kustutas eluküünla, mis nii eredalt oli vilkunud kodumaa kirjanduspõllul.

Lahkunud töömehele soovivad rahulikku puhkamist kodutalu kalmistul sõbrad kõikjal ja kaasvõitlejad üliõpilasselts Liivikast.

L. Koobas

(Liivika arhiiv ja Emakeele Seltsi Aastaraamat 1968—69).

EELK TORONTO VANA ANDRESE KOGUDUS
383 Jarvis St., Toronto,
Ont M5B 2C7
Õpetaja Udo Petersoo
3714 Beechollow Cr.
Mississauga, Ont. L4Y 3T2
Tel. 624-6128, kirikus 923-5172

Pühap., 28. nov. kell 11 homm. I Kristuse tulemispüha jumalateenistus ja pühapäevakool. Käsitööring.

Pühap., 5. dets. kell 11 homm. II Kristuse tulemispüha jumalateetus. „Kalevi" lipkonna tõotuse andmine. Jutl. õp. Elmar Pähn, pühapäevakool. Käsitööring.

Pühap., 12. dets. kell 4 p.l. III KRISTUSE TULEMISE PÜHA JUMALATEENISTUS ja pühapäevakool. Teenistusele järgneb koguduse jõulupuu. Enne teenistust kell 3 p.l. piiblitund.

Pühap., 19. dets. kell 11 homm. IV KRISTUSE TULEMISE PÜHA JUMALATEENISTUS. Teenib diakonõpetaja Albert Roost. Pühapäevakool.

Kiriku koori harjutused igal esmaspäeval kell 7 õ. kiriku ruumes.

LEERITEENISTUS VANA ANDRESE KOGUDUSES algab pühap., 9. jaan. Leeriõpilased palutakse registreerida koguduse õpetajale kas telefoni teel või õpetaja kõnetunni ajal.

ÕPETAJA KÕNETUNNID kiriku kantseleis teisipäeviti 5—7 õ., neljapäeviti 2—8 ja pärast igat jumalateenistust.

TORONTO EESTI VABAKOGUDUS
562 Jones Ave., Toronto, Ont.
Jutlustaja E. Saraoja
20 Thorncliffe Ave.
Toronto, Ont. M4K 1V5
Tel. 463-6223

Pühapäeval, 28. novembril kell 11 homm. JUMALATEENISTUS. Kõnelavad Heino Sepp ja jutlustaja E. Saraoja.

TORONTO EELK JAKOBI KOGUDUS
Kirik: Redeemer Luteri kirik
(Bloor ja Indian Rd.)
Õp. T. Nõmmik, 501 Davisville Ave., Toronto M4S 1J2.
Tel. 483-2478 ja 1-527-0410

Laupäeval, 27. novembril kell 3 p.l. (muudetud päev) surnutepüha JUMALATEENISTUS armulauaga Virginia United kirikus.

Pühapäeval, 5. detsembril kell 5 p.l. JUMALATEENISTUS ja pühapäevakool Torontos.

ÕPETAJA KÕNETUNNID: igal neljapäeval kell 18.00—19.30 omas kodus, 501 Davisville Ave., Toronto. 19.30 Hamiltoni kiriklas, 3 Mapleside Ave. Hamilton, tel, 527-0410.

Lilly Luther surnud

Päästearmee brigadir Lilly Luther suri Stokholmis 6. sept. Ta oli sünd. 30. mail 1910 Narvas.

Lõpetas Tallinna Linna Tütarlaste Kommertskooli. Olles juba sel ajal astunud Päästearmeesse, läks ta peale kooli lõpetamist Stokholmi Päästearmee ohvitseridekooli a. 1930. Töötas ohvitserina Eestis, Lätis, Norras, Saksamaal ja Rootsis. Kui 1944. a. sügisel eesti põgenikud olid Stokholmi ja selle lähikonna laagreis, oli Lilly Luther üks neist, kelle algatusel ja eestvõttel korraldati Päästearmee saalis Drottninggatanil õhtu, kus esinesid eesti muusikuist Els Vaarman, Priit Hallap ja Olav Roots. Muusikat pakkusid ka Päästearmee oma jõud. Rootslaste sõnavõtud tõlkis eesti keelde tookordne major Lilly Luther. „Teatajal" on veel eriline põhjus meenutada Päästearmee kaasabi tol sügisel. Eesti Komitee kasutuses oli tolkorral ainult üks hotellituba Kungsg. 50, III, mis oli täis paadimehi ja teisi, kes olid tegevad inimeste päästmisega Eestist. Et Päästearmee põgenikesse nii soojalt suhtus oli kindlasti tänu Lilly Lutheri ettevalmistavale tööle.

Aastail enne pensionile minekut töötas Lilly Luther Stokholmis Rootsi Päästearmee peastaabis.

Joh. Aaviku tütar surnud

Johannes Aaviku, eesti kuulsa keeleuuendaja, kes Stokholmis a. 1973 kõrges vanuses suri, ainuke tütar Silvia Aavik Ziegler, leiti 30. septembril perekonna korterist surnult. Ta kannatas juba mõnda aega raske haiguse all.

Silvia Aavik-Ziegler oli sündinud 1. juunil 1939, seega sai ta 43 aastat vanaks.

Tammelo mälestus jäädvustatakse

Halastamatu haigus murdis 8. veebr. 1982, mõni nädal enne 65-aastaseks saamist, maha Eesti võib-olla kõigi aegade kuulsaima õigusteadlase, õigusloogika koolkonna rajaja, prof. dr. Ilmar Tammelo elu.

Muude, temale viimaseil eluaastail osaks saanud austamiste ja tunnustuste kõrval, nagu Soome Teaduste Akadeemia välisliikmeks valimine, Franz Böhmi kuldmedal Siegeni ülikoolilt (1979), valis Bologna ülikooli õigusteaduskond (Euroopa vanim õigusteaduskond) Tammelo oma audoktoriks.

Lõppeks oli ka Austria föderaalpresident otsustanud austada Tammelot kõrge tunnustusega, mille üleandmist aga Tammelo varajane surm takistas.

Salzburgi ülikooli Õigusfilosoofia ja Metodoloogia Instituudist kuuldub, et prof. Ilmar Tammelo poolt paar kuud enne ta surma lõpule viidud ulatuslik teos „Zur Philosophie der Gerechtigkeit" on juba laotud ning Tammelo kollegid teostamas trükikorrektuuri. Raamatu trükist ilmumist olevat oodata eeloleval sügisel.

Samuti teatab Tammelo teaduslik assistent, dr. jur. Dorothea Mayer-Maly, et tema poolt on lõppkujul koostatud viimane Tammelo poolt organiseeritud ja juhitud sümpoosioni käsikiri teemal „Naturrecht" mille maht ulatuvat umb. 1000-leheküljele. Samaaegselt olevat samal Tammelo „instituudil" koostamisel mälestusteos (Gedächtnisschrift) temale. Algselt olevat see koguteos mõeldud pühendusteosena prof. Tammelole tema 65. (25. 2. 1982) sünnipäeva puhul, kuid teadlase surma tõttu muudeti see raamat mälestusteoseks. Esialgseil andmeil leiduvat selles mitukümmend eriuurimust Tammelo kollegidelt-õigusteoreetikuilt.

Sellelgi juhul tuleb tunnustus ja tänu ühe erakordsete võimetega Eesti teadlase tööle ja saavutustele suuremalt osalt tagantjärele.

A.R.

Tädi OTSIB

REGINA (PRÜKKEL) JURAIV'i sündinud 1918 Narvas

Palun helistada 656-6543 või kirjutada selle lehe talitusse.

uther surnud

rmee brigadir Lilly Lut- Stokholmis 6. sept. Ta oli mail 1910 Narvas.

Tallinna Linna Tütarlas- ertskooli. Olles juba sel nud Päästearmeesse, läks kooli lõpetamist Stokholmi nee ohvitseridekooli a. as ohvitserina Eestis, Lä- s, Saksamaal ja Rootsis. a. sügisel eesti põgenikud holmi ja selle lähikonna oli Lilly Luther üks neist, tusel ja eestvõttel korral- tearmee saalis Drottning- õhtu, kus esinesid eesti st Els Vaarman, Priit Hal- v Roots. Muusikat pakku- Päästearmee oma jõud. sõnavõtud tõlkis eesti okordne major Lilly Lut- ajal" on veel eriline põh- utada Päästearmee kaas- gisel. Eesti Komitee kasu- olkorral ainult üks hotel- ngsg. 50, III, mis oli täis i ja teisi, kes olid tege- este päästmisega Eestist. earmee põgenikesse nii htus oli kindlasti tänu heri ettevalmistavale töö-

enne pensionile minekut illy Luther Stokholmis ästearmee peastaabis.

aviku tütar

es Aaviku, eesti kuulsa daja, kes Stokholmis a. ges vanuses suri, ainuke a Aavik Ziegler, leiti 30. l perekonna korterist sur- annatas juba mõnda aega use all.

Aavik-Ziegler oli sündi- unil 1939, seega sai ta 43 aks.

elo mälestus ustatakse

matu haigus murdis 8. 82, mõni nädal enne 65- saamist, maha Eesti kõigi aegade kuulsaima ase, õigusloogika kool- aja, prof. dr. Ilmar Tam-

, temale viimaseil eluaas- s saanud austamiste ja te kõrval, nagu Soome Akadeemia välisliikmeks Franz Böhmi kuldmedal ikoolilt (1979), valis Bo- likooli õigusteaduskond vanim õigusteaduskond) oma audoktoriks.

s oli ka Austria föderaal- õtsustanud austada Tam- rge tunnustusega, mille t aga Tammelo varajane stas.

gi ülikooli Õigusfilosoo- Metodoloogia Instituudist et prof. Ilmar Tammelo kuud enne ta surma lõ- ud ulatuslik teos „Zur e der Gerechtigkeit" on d ning Tammelo kolleeg- tamas trükikorrektuuri. trükist ilmumist olevat oleval sügisel.

teatab Tammelo teadus- nt, dr. jur. Dorothea ly, et tema poolt on loostatud viimane Tam- t organiseeritud ja juhi- oosioni käsikiri teemal ht" mille maht ulatuvat 0-leheküljele. Samaaeg- samal Tammelo „insti- oostamisel mälestusteos isskrift) temale. Algselt koguteos mõeldud pü- sena prof. Tammelole 25. 2. 1982) sünnipäeva id teadlase surma tõttu see raamat mälestusteo- lgseil andmeil leiduvat tukümmend eriuurimust kolleegidelt-õigusteoree-

juhul tuleb tunnustus ja erakordsete võimetega lase tööle ja saavutuste- lt osalt tagantjärele.

A.R.

IB

(PRÜKKEL) JURAIV'i dinud 1918 Narvas

istada 656-6543 või kir- e lehe talitusse.

Valter Tauli 75

13. novembril täitus silmapaistval eesti keeleteadlasel, dotsent Valter Taulil 75-es eluaasta. Olles kahe tuntuima eesti keelteadlase Andrus Saareste ja Julius Mägiste õpilane, esindab ta Tartu ülikooli keeleteadusliku kasvatuse otsest kontinuiteeti selle parimas mõttes.

Tartu ülikooli lõpetas Valter Tauli 1931. Eesti keele kui peaaine kõrval kuulusid ta eksamiainesse veel eesti ja maailmakirjandus, rahvaluule ja pedagoogika. Pedagoogina töötaski Tauli ülikooli lõpetamise järel Tallinnas Westholmi gümnaasiumis 1931—1939. 1938. a. saavutas ta magistrikraadi tööga „Õigekeelsuse ja keelekorralduse põhimõtted ja meetodid" (287 lk), mis juba toona andis vihje ta hilisema uurimistegevuse ühest peasuunast. Pärast Westholmist lahkumist töötas ta Tartu ülikooli juures teadusliku stipendiaadina, assistendina ja noorema õppejõuna kuni põgenemiseni Rootsi 1944.

Jätkates Rootsis oma õpinguid sooritas V. Tauli vastasutatud soome-ugri instituudi juures litsentsiaadieksami 1955 ning saavutas selle järele samas doktorikraadi 1956, kaitstes väitekirja „Phonological Tendencies in Estonian" eesti murrete häälikumuutuste teemal. 1962—1974 töötas V. Tauli Uppsala ülikooli juures isikliku dotsentuuri valdajana eesti keele alal kuni pensionile siirdumiseni.

V. Tauli dotsenditegevus on olnud viljakas niihästi uurijana-õpetajasena kui pedagoogina-õpetajana, jättes mõlemal liinil hindamisväärseid jälgi eksiileesti keeleteaduse ajalukku. Samuti on ta aastate jooksul kujunenud üheks rahvusvaheliselt enam tsiteeritud eesti teadlaseks. Ta teaduslike tööde hulk on arvuliselt tähelepandav.

Eriteostena on ilmunud „The structural tendencies of languages I" (Helsingi 1958, 192 lk.), „Structural tendencies in Uralic language — The structural tendencies of languages II" (Bloomington, Haag 1965, 308 lk), „Introduction to a theory of language planning" (Uppsala 1968, 226 lk.), „Keelekorralduse alused" (Stokholm 1967, 218 lk.), „Eesti grammatika" I (1972), „Eesti grammatika" II (1980); neist inglise keeles „Standard Estonian Grammat. Part I" (Uppsala 1973). Muudest suuremaist praktilise ja teoreetilise väärtusega töödest on sõnavaraindeksid August Mälgu romaanile „Tee kaevule" I (Uppsala 1964) ja viimaks Andrus Saareste Eesti Keele mõistelise sõnaraamatu indeks (Uppsala 1979, 506 lk.) Teadaolevalt on juubilaril praegu käsil Johannes Aaviku monograafia koostamine.

Selle ja veel paljude teiste uute tööde ilmumist ootavad eesti keelehuvilised soovivad juubilarile tublit teostamisjõudu.

V. U.

KAS MIND EESTLASEKS EI PEETA!

Aktsioon „Eesti ajaleht igasse eesti kodusse" jätkub

Üle kuu aja on vabade eestlaste häälekandja „Vaba Eestlane" paljudel teadaolevatel aadressidel levitanud tasuta proovinumbreid. Rohkesti on ka talitusele helistatud, teatatud aadresse ja avaldatud soovi proovinumbrite saamiseks. Üldiselt valitseb eestlaskonnas elav huvi eestikeelse kirjasõna vastu. Proovinumbrite levitamine toimub „perekonna ja kodu aasta" raames, kusjuures aktsiooniks on „Eesti ajaleht igasse eesti kodusse". Proovinumbrite levitamine kestab kuni aasta lõpuni ja igale saajale saadetakse proovinumbreid ühe kuu jooksul (kuni kaheksa numbrit). Aktsiooni puhul on tekkinud elavam kontakt paljude eestlastega ja on saabunud arvamusi, reaktsiooni ning kriitikat, mida muidu vahest ei kuule. Teatud määral huvitavad need kõiki lehe lugejaid.

Kõige eestlaslikum on ühe inimese pahandamine, kes meie lehe aktsioonist kuulis naabrite käest ja mitu nädalat hiljem. „Kas mind enam eestlaseks ei peeta?" oli pahandaja küsimus. Ajalehe „teadaolevate aadresside" hulgas ei leidu neid, kes mingisugustel põhjustel eesti ühiskonnast on eemale hoidnud. Aadressid ei ole saadud mingi luure teel, vaid inimeste osavõtu kaudu ühiskondlikust elust.

Kõnealuse eestlase puhul oli asjal õnnelik lõpp ja me saime talle proovinumbrid käima panna. Hoopis halvemini läks ühel eesti perekonnal viimaste Torontos toimunud Eesti Päevade — ESTO — ajal. Nad kuulsid sellest sündmusest Kanada ajalehe kaudu alles siis, kui see oli möödas. Järeldus on lihtne, aga kurb: ei nemad ise ega ka nende eesti tuttavad (kui neid on) ei omanud mingit kontakti eestlusega.

Eestlus ei ole alati mitte toetuseks raha küsimine ega ajalehe tellimise pakkumine. Vahest on see ka kogunemise kutse austavaks toiminguks või ülevaks hetkeks, mida igaüks tahaks kaasa elada.

„VABA EESTLASE" ÜHISKONDLIK MÕJU

Ühenduses meie aktsiooniga on tulnud vastu võtta ka palju komplimente. Enamus lugejaid mõistab, et kaks korda nädalas ilmuv ja Kanada logiseva postiga koju toodav ajaleht ei saa värskuselt võistelda kanada ajalehtedega. Võib ütelda, et uudise värskus oleneb sündmuse ajalisest hetkest. Kui midagi juhtub ajalehe numbri tegemise ajal, siis jõuab see värskelt lehte. Kui aga sündmus toimub siis, kui eesti ajaleht on trükipressist just väljunud, siis tuleb „Vaba Eestlase" puhul oodata kaks-kolm päeva, nädalalehe puhul terve nädala.

„Värskus" ei ole seega mitte eesti ajalehe tugev külg. Tugev külg seisenb uudiste valikus. Eesti lehe toimetus selekteerib uudiseid ja tõstab välja just selle, mis eesti lugejaid eriti huvitab. Sama asi võib kanada lehes olla tea-kus kuulutuste prahi vahel või puududa hoopis.

„Vaba Eestlast" komplimeeritakse kõige enam tema erapooletu hoiaku eest. Enamus eesti lugejaid ei ole huvitatud intriigist, „päheandmistest" ja kemplevatest lugejakirjadest. Rikkalikum informatsioon „Vaba Eestlases" — eriti, mis puutub noorte ettevõtlust —on aastatega teenitud usalduse ja sõbraliku objektiivsuse tulemus.

Jutt „ajakirjandusele suletud metsaülikoolist", mida on vahest eesti lehest loetud, on sisuliselt vale. Aga kui metsaülikooli korraldajad varematest kogemustest juba ette teavad, et mõni lehe kaastööline tuleb asja vaatama ilmse mõnitamise sihiga, siis on ju loomulik, et teda sinna ei soovita.

„Teie olete oma lehega rohkem Toronto eesti elu tasakaalustanud ja stabiliseerinud, kui te ise oskate arvata," ütleb üks sõbralik kriitik. Selles võib olla tublisti õigust ja see on tegelikult kompliment toimetajatele. Muidugi — „vinguvenad" ja ühiskondlike segaduste tekitajad vananevad ja kaovad areenilt — see on teine punkt meie ühiskondliku kodurahu juures.

AJALEHT ON KALLIS

„Ajaleht on kallis," kurdab üks kasina sissetulekuga pensionär. Selle kohta ei ole midagi ütelda, sest hind on märgitud lehe nurgale ja tingida selle üle ei saa. Kommentaariks võib ütelda ainult seda, et „Vaba Eestlane" ei ole planeeritud tulu saamisele. Leht peab aga tasuma oma kulud ja andma leiba nendele inimestele, kes töötavad lehe juures. Viimane organisatsiooniline muudatus „Vaba Eestlase" juures oli osanike arvu suurendamine aasta eest. Selle üks mõte oli koondada suuremal arvul neid inimesi, kes mõistavad eesti ajalehe ilmumise vajadust ja kellele tulu lehest ei ole oluline. Kui lehe hind tõepoolest takistab tellimist, siis on soovitav rakendada juba praegu harrastatud moodust ja tellida leht mitme peale. Mõned „tellimise-osanikud" peavad siis leppima ebamugavusega, et nad ei saa värskelt saabunud lehte esimesena lahti lüüa.

„Vaba Eestlane" jatkab kuni aasta lõpuni tasuta proovinumbrite saatmist teadaolevatel eestlaste aadressidel. Ajalehe talitus võtab jatkuvalt vastu proovinumbrite tellimisi. Kui proovinumber satub sinna, kus ajaleht on tellitud, või kus seda ei soovita, siis palutakse sellest lahkesti teatada talitusele.

„Vaba Eestlase" väljaandjad loodavad, et proovinumbrid on paljudes eesti kodudes äratanud soovi pidevaks eesti ajalehe lugemiseks ja et proovinumbrite saajatest saavad uued ajalehe tellijad. Nendele uutele vabadele eestlastele juba ette — palju tänu!

J

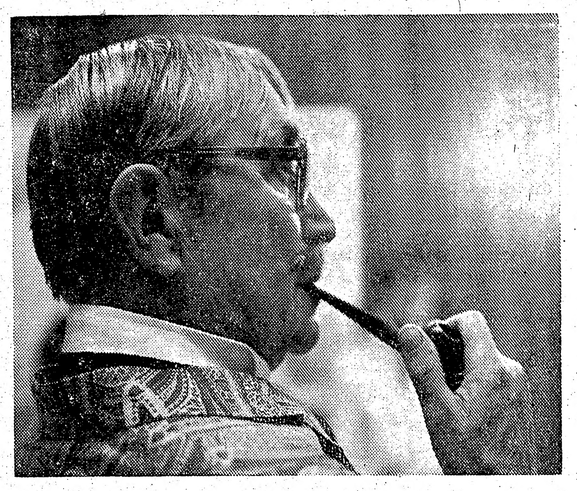

Näitleja Edgar Kink tähistab eeloleva Eesti Rahvusteatri lavastusega oma 50-ndat lavategevusega seotud aastat, andes selle aja jooksul teatrisõpradele palju unustamatuid ja kaasaelatavaid lavaosi. Pildil E. Kink nädalalõpul esitatavas Eugene O'Neilli „Oi Nooruses".

Edgar Kinki 50-aasta lavajuubel

Edgar Kink, kes elab Hamiltonis ja kes on teinud viimase kolmekümne aasta jooksul kaasa viiekümnes Eesti Rahvusteatri lavastuses, tähistab 27-ndal novembril oma teatritegevuse viiekümnendat aastat, mängides onu Sid'i, Eugene O'Neill'i komöödias „Oi noorus".

Edgar Kink — sama, aga ometi erinev. Näitleja, kes viimase 50 aasta jooksul on loonud ligi sada erinevat karakterit. Hetkeks tekib mõte, et kui kõik Kingu loodud lavakujud lavale saata, mahuksid nad vaevalt korraga lavale.

Edgar Kink, frakis, tärgeldatud särk seljas, valge lips ja krae ees, paberitükk näpuvahel „Havai lilles", Geislingeni Jahnhalles, tõmbab kopsu õhku täis ja nõuab Oskar Seliarult: „I.N.E! Mis tähendab I.N.E?" Seliaru vaatab paberit. „Siin seisab J.N.E. Ja nii edasi." — „Ei, ei," kinnitab Kink, valget paberilehte vaadates nii intensiivselt, et tema ise ja publik, kõik usuvad, et sinna on kirjutatud „INE ja mitte JNE".

Edgar King, hoopis teises meeleolus, käed raudus, triibuline vangimunder seljas, kirjeldab maja, mida ta on ehitanud oma tulevasele naisele. Maja mis jääb tühjaks, sest Vang Antti Hanka „Põhjalastes" peab minema Siberisse inimese tapmise pärast. „Uksepiidad värvisin valgeks ja aknalauad värvisin punaseks," ütleb Kink ja pealtkuulajad tunnevad, et ta teab, millest ta räägib.

Ja siis, Edgar Kink, piduõhtul, vallatus meeleolus kõnet pidamas, mingil põhjusel veeuputusest, Noa laevast ja Ararati mäest rääkides, kuulutab kogu seltskonnale, et kui uputuseveed hakkasid alanema, „... tuli tuvi lennates, õlipuuoks hammaste vahel." Rahvas naerab.

Ja mõni aasta hiljem, Edgar Kink, Leaside'i laval, Ameerika lennuväe leitnandi mundris „Kallis Ruthis", kus Lydia Vohu — Ruth Wilkins — on parajasti Edgar iKngu — William Seawrighti — omale meheks küsinud. Kink peab pausi ja küsib siis väga aeglaselt, „Kas te olete kõigele põhjalikult järele mõtelnud?" Ja Vohu vastab „Ma olen kõigele põhjalikult järele mõtelnud," ja jälle on toimunud hetk, mis jääb meelde.

Kingu omapära on rajatud mitmele alusele — ta on laulumees ja tantsulööja, tal on suur, pillerkaariline huumorimeel ja ta on suur sõnameister, aga kõige olulisem Kingu omadus on see, et ta oskab laval ja elus üksiku sõna, üksiku silmapilgu muuta eriliseks, teravapiirjooneliseks ja säravaks, nii, et see jääb eluks ajaks meelde. Rohkemat näitleja käest ei saa tahta.

Kõik Kingu ja teatrisõbrad soovivad Edgarile kõike head, tänavad teda tehtu eest ja jäävad ootama, mis ta järgmiseks teeb või ütleb.

A. S.

Eesti muusikat kanada kirikus

Estonia Koor sümfooniakontserdi kavas

Estonia Koor esines jällekordselt sümfooniakontserdil. Seekordseks kontserdi korraldajaks ja koori võõrustajaks oli Simpson Ave. United Church: kirik, mis asub üsna Eesti Maja lähedal.

Kontsert koosnes kahest suurteosest: Richard Straussi lauludetsükkel sopranile ja sümfooniaorkestrile „Vier letzte Lieder" ning Roman Toi kantaat „Laudate Deo".

Richard Straussi laulude solistiks oli silmapaistev kanada sopran Ilsedora Wagner. Ta esitas ülinõudlikud laulud suure tundlikkuse ja sisseelamisega. On ju need viimased Straussi laulud nagu jumalagajätt maailmaga.

Kontserdi teises osas esitati Roman Toi — Ontario Kunstidevalitsuse toetusel sündinud — kantaat „Laudate Deo". Asjane oli selle kantaadi kuuendaks tervikliks ettekandeks. Kantaadi kooripartiid laulis vaimustuse ja intonatsioonipuhtusega meie Estonia Koor. Estonia Kooriga oli liitunud veel arvukas pere lauljaid Simpson Ave. kiriku „Repertory Choir'ist".

Kantaadi solistina hiilgevormis bariton Avo Kittask pälvis omaltpoolt veenva annuse lugupidamist sellele Roman Toi järjekordsele eesti muusika-ekskursioonile kanada ühiskonda.

Sümfooniakontserti — 60 liikmelist orkestrit, soliste ja koori juhatas kindlakäeliselt ja eriti solistide osas väga painduvalt ja toetavalt ning koori vaimuliku sisuga muusikale lähendavalt Estonia Koori juht Roman Toi.

Toile oli see kontsert juba teiseks dirigendina külaskäiguks Simpson Ave. United Churchi sümfooniakontsertide sarjas. Peale kontserti toimunud vastuvõtul kiriku seltskondlikes ruumides kuuldus, et see ei jää mitte viimaseks.

Roman Toil ning tema Estonia Kooril seisavad ees veel kaks vastutusrikast esinemist kanada publiku ees: 12. detsembril kell 4 p.l. Toronto linnavalitsuse rotundas. Siin esinetakse Metropolitan Folk Art Councili kutsel paljude teiste rahvuste kooride hulgas. Samal päeval, kell 5 p.l. lauldakse veel Ontario Art Gallery's. Siin on Estonia Koor külaline Toronto parimate kooride peres.

Soovime koorile ja tema juhile head kordaminekut ka nende eesti koorikunsti nime kanada ühiskonda viimise vastutusrikkas tegevuses.

Inglismaa saadab välja N. Liidu diplomaate?

LONDON — Inglise välisminister Francois Pym pidi andma parlamendi ees seletust küsimuses, kas välisministeerium mõtleb teatud N. Liidu diplomaatide riigist välja saatmisele. Välisminister Pymilt küsiti, kas N. Liidu meisterspioonilt Vladimir Kuzichkinilt, kes Iraanist hüppas ära Inglismaale, saadud andmed võiksid põhjustada suurema N. Liidu diplomaatide väljasaatmise nagu 1971. aastal, kui välisministeerium saatis välja 105 spioneerimises kahtlustatut. London on pidanud sellekohase diskussiooni looma rahuldamaks USA teravat kriitikat nende liiga lahtiste saladuste hoidmiste pärast.

Tartu ülikooli juubelipidustused Ottawas

Kanada ülikoolide osavõtt Tartu ülikooli 350. juubeliaasta tähistamisest Ottawas — Prof. A. Võõbus kõnelejaks Ottawas

Vabad eestlased väljaspool oma kodumaad on kõikjal tähistamas Tartu ülikooli 350. juubelit, nende hulgas ka Ottawa eestlased. Teatavasti on Ottawa kahe ülikooli linn, kus tegutsevad protestantliku tagapõhjaga Carletoni ülikool ja endine katoliiklik Ottawa ülikool, millest on ajajooksul kujunenud kakskeelne ülikool, kus loengud ja eksamid peetakse prantsuse ja inglise keeles. Kummaski ülikoolis on õppetoolidel ka eesti soost professoreid. Sellises miljöös oleks Tartu ülikooli 350. juubeli tähistamine siinse mandri akadeemilise pere silmade all eriti soodne, aga oluline ka Eesti tutvustamise seisukohalt.

Ottawa Eesti Seltsi raames on moodustatud kaks korraldava komitee haru. Esimese eesotsas A. Kimmel ja P. Nõmmik, kes organiseerivad 30. novembril piduliku koosviibimise kohalikule eestlaskonnale, kus pearõhk on dr. T. Kasvandi teaduslikul ettekandel. Sellele järgneb pidulik õhtusöök. Ainsa mitte-eestlasena võtab sellest koosviibimisest osa Rootsi saadik. Kogu üritus toimub armee ohvitseride kasiinos, algusega kell 7 õhtul.

Korraldava komitee teine haru koosseisuga Walter Pent ja prof. Hillimar Altosaar organiseerib 1. detsembril piduliku aktuse Ottawa ülikooli Simard Hall'is, milline on esmajoones suunatud Ottawa ja Carletoni ülikoolide õppejõududele. Aktuse peakõnelejaks saabub prof. dr. A. Võõbus Chicagost.

Prof. H. Altosaarel on õnnestunud rahvusvahelise kuulsusega kõneleja saabumisel Ottawasse äratada ülikooli administratsiooni juhtivate tegelaste keskel küllaldast huvi,

kes selle tõttu on valmis omalt poolt pidustusele kaasa aitama nii administratiivselt kui ka majanduslikult.

W. Penti koordineerimisele on langenud väljaspoolt Ottawa ülikoole osavõtjaskonna organiseerimine ning Kanada parlamendi senatist ja alamkojast osavõtjate välja toomine. W. Pentil on õnnestunud Parlamendi restoranis organiseerida enne aktust pidulik õhtusöök prof. A. Võõbuse auks. Sellest õhtusöögist võtavad osa ka välisülikoolide esindajad. Eelteadete kohaselt võtavad ametlike esindajate kaudu pidustusest osa vähemalt Montreali McGilli, Toronto ja Carletoni ülikoolid. Loodetavasti liitub nendega veel teisi Kanada ülikoole.

Piduliku aktuse alguseks Simard Hall'is on kell 7.30 õhtul. Prof. A. Võõbuse aktusekõne koosneb kahest osast, esiteks „Tartu ülikooli mõju ja tähtsus Ida-Euroopa protestantlikel aladel" ja teises osas kui teaduslikus ettekandes käsitleb prof. A. Võõbus, kui Tartu ülikooli vilistlane ja endine õppejõud,

oma hilisemate uurimuste tulemusena läänemaailma kultuuriajaloos uute allikate avastamist mitmel pool Süürias, Iraagis ja Ida-Türgi aladel.

Aktuse lõpul lauldakse akadeemilist hümni „Gaudeamust", mis siin mandril pole mitte igal pool traditsiooniliselt omaks saanud uute akadeemiliste kodanike kujundamisel. Pärast aktust pakutakse osavõtjaile klaas veini.

Dr. E. Aruja abil seatakse aktuse ruumi üles Tartu ülikooli puutuvate ajalooliste raamatute ja materjalide väljapanekute laud. Samuti on kavatsusel diapositiivide programm Tartu ülikooli ajaloost ja tegevusest.

„VABA EESTLANE"
on valvel eestlaskonna
üldhuvide eest!

Elma Milleri „Genesis"

Muljeid helitöö peaproovilt

Peale proovi lõppu, jutuajamisel helilooja Elma Milleriga, ta nõustub, et kogu neljaosaline helitöö kantakse ette Hamiltoni Filharmoonia poolt üsna ligilähedasena sellele, mida ta on soovinud väljendada ja kuidas ta seda on teostanud.

Proov, mida juhatas Hamiltoni Filharmoonia dirigent Boris Brott, kulges pingerohkelt ja tööhimuliselt. Orkestri liikmed lähenesid oma ülesannetele tõsiduse ja tähelepanelikkusega.

Kuigi Elma Miller arvas, et tema töö on tehniliselt õige nõudlik, siis ei Boris Brotti juhatamise välimuselt ega mängijate ilmest seda küll ei olnud võimalik välja lugeda. Nad olid kõigest, mida partiid nõudsid rahulikult ja kindlalt üle ja näisid teose mängimist aina nautivat.

„Genesis" helitööna on teatud mõttes deskriptiivne, aga — ta pole programmiline. „Mitte lausa piibellikus mõttes" — ütleb helilooja. Kuid loomisega on siin siiski palju ja üsna otseselt tegemist. Aga seda loomist tuleks mõista laiemalt ja sümboolsemalt: ühe idee kasvamise ja realiteediks kujunemise protsessina. Selle mõttega on ka helilooja nõus.

„Genesis" algabki kilavate, ebakonkreetsete kõrgete helidega, mis mõjuvad kaootiliselt. Nii on helilooja seda soovinud ja taotlenud. Sellesse embrüonaalsesse õhkkonda toob esimese kindlama või käega katsutavama elemendi, iseenesest ühetooniline, aga selles ülesandes otse naela pihta tabav ostinaato vioolades. Peale efektset timpani kadentsi kirjeldab trompeti-trombooni duett situatsiooni, kus loomise protsessis on juba saavutatud mingi konkreetsus aga ikkagi on „maa veel tühi ja paljas".

Siit liigub muusika edasi puupillidele ja siis keelpillidele ning loomise protsess hakkab ikka enam ja enam selgemat kuju võtma. Kui siia peale suruda programmilist, siis kirjeldab muusika loomingu läbi kujunenud eksistentsi selle kõige mitmekülgsemal viisil. Ka sellega jääb helilooja nõusse, ikkagi meenutades, et tal oma helitöö jaoks sihilikku programmi ei ole.

Helitöö lõpeb küsimusmärgilise, fortes püsiva dissonantsiga. Helilooja eitab, et ta sellega tahtnuks küsitleda kogu eksistentsi mõtet üldse. Ta seda moehaigust ei põe.

Helitöö muusikaline materjal on originaalne seeria. Sellest võetud pisimotiiv, rakk, on kogu teose liikumapanevaks ja samal ajal ühendavaks elemendiks.

Elma Miller ütleb, et ta selle teose proovidel on veel palju õppinud ja oma seniseid kogemusi orkestrimuusika maailmas täiendanud. Üheskoos konstateeritakse, et vastandina mõnele ameerika muusikafakulteedile, kanada muusikaõppeasutused veel ei ole võimelised ainelistel põhjustel õpilaste orkestreeringuid mängima.

Sellest hoolimata on Elma Milleri „Genesis" orkestraalselt värvirohke ning nagu suur mitmevärviline maaling valgel lõuendil.

Boris Brott viib „Genesis'e" harjutamise lõpule. Momendil, kui ta partituuri nagu tahab kõrvale panna, paluvad orkestri liikmed veel mõnda detaili läbi võtta. Ja nii minnaksegi Elma Milleri helitöö juurde tagasi selleks, et helitöö avalikul ettekandmisel samal õhtul kõik oleks heas ansamblikorras. Tegelikus muusikaelus on see pealtnäha süütu fakt parimaks kriitikaks, mida helilooja tohib üldse loota: tema muusikat tahetakse esitada hästi.

SPORT

Alan Lauba — eesti suusatajate lootus

„Sports Northwest", põhja-lääne spordiajakiri, kirjutab oktoobrinumbris 21-a. Alan Laubast kui suusasportlasest, kellel on lootusi pääseda USA olümpiameeskonda suusatamises.

Ta veetis septembri USA meessuusatajate treeninglaagris Zermattis, Shveitsis. Olles meeskonnas võrdlemisi uueks liikmeks, tegi ta möödunud hooajal kaasa esimest korda maailma karikavõistlused, milles mäest laskumises Shveitsis treenitud meeskonnast tema tuli 2., 3., 4. ja 6. kohale 15 meeskonda kuulunud liikmest. Ajakiri kirjutab, et möödunud aastal Alan Laube treenis peamiselt Euroopas. Ta võttis osa ka treeninglaagreist Mammoth mägedes, Kalifornias, Bendis, Oregonis ja ka Mt. Hoodis. Ka treenis ta pikamaa suusatamises.

Märgitakse, et edukas suusamees Alan Laube on „Crystal Mountain Athletic Club'i" liige ja selles klubis saanud treeningu. Teisalt on teada, et tema vanemad, insener Andu Lauba, ta abikaasa Taimi ja Alani vanem vend, kõik on head suusatajad. Alan pandud suuskadele juba päris noorena, „kui ta vaevalt kõndida oskas". VES

Eestlane Källe vene naissportlaste treeneriks

New Yorgis 24. oktoobril toimunud maratonil, millest osa võttis 14.308 jooksjat, osales esmakordselt neli venelast, kaks meest ja kaks naist. Meestest saavutas Anatoli Arjukov 17. kohta ja Igor Efimov 47. koha. Naistest tuli Nadezhda Gumerov 8. kohale ja Anna Dumorotski 17. kohale.

Meid huvitas nende siinolemine ainult seepärast, et naistega oli treenerina kaasas eestlane Uno Källe, kes elab Moskvas. Missugusi ülesandeid ta veel täitis, pole teada. Peale tema oli nelja sportlasega kaasas veel teisi Venest saabujaid.

U. Källe esines aastaid tagasi pikamaade jooksjana. Ta saavutas võistlustel kohti pikamaa takistusjooksudes. Ta pärineb Järvamaalt. Et ta tegutseb Moskvas, vihjab tema positsioonile. Seekord said moskvalased USA-s olla seoses maratoniga reedest teisipäevani. VES

Spordimärkmeid

Rahvusvahelise Jalgpalliliidu reeglite komisjon tegi muudatuse väraravahtide mängus. Nüüdsest võib väravavaht teha palliga neli sammu, seejärel tuleb tal pallist lahkuda ja enne kui väravavaht seda uuesti tohib puudutada peab palli olema puudutanud mõni teine mängija.

☆

Naiste odaviske uus maailmarekordi omanik Sofia Sakorafa on sündinud 29. aprillil 1957. Ta pikkus on 176 cm, kaalub 66 kg. Tänavusel hooajal on Sakorafa võitnud kümme korda. Viis korda on ta tänavu parandanud Kreeka rekordit 63.84, 65.22, 68.86, 71.52 ja 74.20. Odaviset harrastab 1972. aastast alates. 15-aastaselt viskas 41.32, 17-aastaselt ületas 50 m joone, 19-aastaselt viskas üle 57 m 1978. a. sai isiklikuks rekordiks 59.76, mullu 63.46.

☆

Szegedis, Ungaris peetud rahvusvahelistel võistlustel heitis Igor Duginets ketast 65.56, ungarlasist paistis silma Gabor Kiss oma 84-meetrilise odaviskega.

☆

Rahvusvaheline Jalgrattaspordiliit ei fikseeri ametlikult 24 tunni sõidu maailmarekordeid, aga aegajalt võetakse ette rekordikatseid. Uue tippmargi püstitas poolakas Stanislaw Grocholski, kes 24 km pikkusel ringteel läbis ööpäevaga 829,7 km. 13 aastat tagasi sõidetud endine rekord oli 14 km nõrgem ja kuulus inglasele Cromackile.

VABA EESTLASE talituses

Jõulu odavmüügil kuni 1. jaanuarini

EDUARD RÜGA GRAAFIK ja MAALIJA

Kunstiraamat 128 lk. kunstniku elust ja töödest paljude fotodega

Hind $5.50 koos saatekuluga

Pilk murrangulisse aastasse

Raimond Kolk „Vene 1917. a. revolutsioonid ja nende peegeldusi eesti kirjanduses". Side Stokholm 1982. 31. lk.

Kevadistel New Yorgi Eesti Kultuuripäevadel oli kaugeimaks esinejaks kirjanik Raimond Kolk Rootsist, kes pidas ettekande „Vene 1917. a. revolutsioonid ja nende peegeldusi eesti kirjanduses". Kirjanik andis väga ülevaatliku kirjelduse 1917. ajaloolisest taustast, kus mitmesugustel põhjustel tulid lõplikeks võitjaiks kommunistid.

Eriti tähenduslik Eesti ajaloole on 1917. a. Veebruarirevolutsioon, mis andis Eestile autonoomia võimaluse pärast suurt Petrogradi demonstratsiooni, mis oli oma Asutava Koguga mõnel määral eelparlamendiks järgnevale Eesti Vabariigi riigikogule.

Murrangulised ajad leidsid koha ka eesti kirjanduses, kõige rohkem Gustav Suitsu luuletuskogus „Kõik on kokku unenägu" (1922), kus revolutsiooni kujutlused sellele omase poliitika, illusioonide ja neist sugenenud pettumuste ja järelsündmustega vormusid ajaluuleks.

K. Kolk analüüsibki rohkem G. Suitsu revolutsiooniluulet. Eriti esseerid (sotsialist-revolutsionäärid) olid võtnud oma iseseisvuse võitluses omaks G. Suitsu Eesti töövabariigi ideekavandi, mida Suits ka luuletuses „Tõsta lipp" väljendas.

Suitsu kõrval oli revolutsioonitundeid ka Siuru ühingu liikmete luules, kuigi ühing oli ise sellest eemal ja sel aastal ilmumisvõimaluse saanud teosed olid juba varem valminud. Ajastu kajastusi on leida F. Tuglase loomingus; ka mõned A.T. Tammsaare „Tõde ja õigus" III köite tegelased elasid kaasa 1917. a. revolutsioonisündmusis.

Küll leidsid revolutsioonisündmuste mõjutused käsitlemist Mait Metsanurga kaksikromaanis „Valge pilv" (1925) ja „Punane tuul" (1928); samuti Albert Kivikase novellides. R. Kolk nimetas Henrik Visnapuud, Karl Ast-Rumorit, R. Sirget, A. Jakobsoni, kuid need on rohkem isikuromaanid revolutsiooni taustal. Ometi on revolutsiooniajajärku kirjeldavate teoste arv väike, nagu jäi väheseks ka Eesti Vabadussõda kirjeldavate teoste arv.

Ka paguluses on revolutsioonisündmused saanud aineks A. Kivika „Nimed marmortahvlil" uutes köidetes ning Enn Nõu kaksikromaanis „Pärandusmaks" ja „Lõigatud tiibadega". Päris puutumatu see pole olnud ka kodumaa järelsõjaaegses kirjanduses, kus 1950. a. lõpul ilmusid mõned raamatud H. Leberechtilt (eestlasest pärineva, kuid vene keeles kirjutanud autori) „Vassarite palee" ja Immanuel Pau „Pika Hermani pilguga"; mõlemad näevad sündmusi bolshevike partei liini mööda.

Kokkuvõttes leiab R. Kolk, et kui 1905. a. revolutsioon on leidnud silmapaistva koha eesti kirjanduses, siis 1917. a. revolutsioonis hakkasid esimese vabadusjoovastuse järel revolutsioonilised jõud, kui ka eesmärk kohe lõhenema ja hargnema kaheks ja mitmeks võitlevaks frondiks. Sündmuste arengus pääses Venemaal võimule uus vägivald bolshevike kujul, mis revolutsiooni taotlused täiesti peapeale pööras ja muutus poliitiliselt liiga tundlikuks ning kontroversiaalseks, et sellest koguni ilukirjanduslikus käsitluses süvenevalt ja mitmekohaliselt kirjutada.

Pilk segastesse murrangulistesse aegadesse ja selle mõjutusile eesti kirjanduses on sisukas ja huvitav ning meie ajaloolist teadmist värskendav.

Hannes Oja

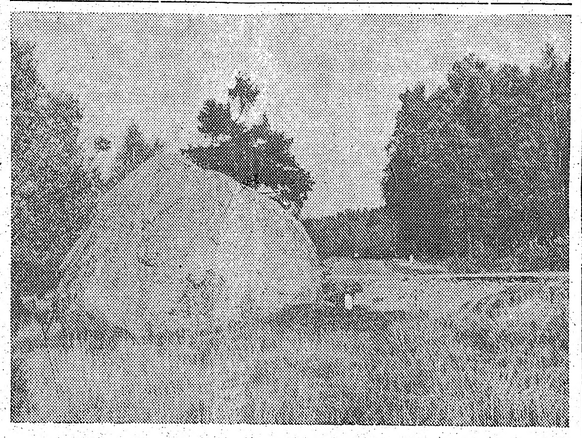

Lemeti suurkivi Käsmu kivisel rannal. Taustal Lobineeme nukk.

RAAMATUID

MÜÜGIL „VABA EESTLASE" TALITUSES

	Hind $	Saat. kulu ¢
EESTI SKAUTLUS VIISKÜMMEND AASTAT	2.—	$1.—
ESTONIAN SCOUTING	3.—	.35
Fred Limberg — ISAMAA EEST	18.—	.70
EDUARD RÜGA graafik ja maalija	10.—	.50
A. Käbin — VAIM JA MULD	5.—	.70
Ivar Ivask — ELUKOGU	10.—	$1.—
L. Kaagjärv — AASTAPÜHAD piibliteoloogilisi vaatlusi	7.50	$1.—
Heino Jõe — LUGU KÄBIST, LUGU KÄNNUST	2.—	.35
Evald Mänd — AASTATE PÄRAND (kolmas valimik vaimulikke vaatlusi)	8.—	.50
Juhan Kangur — VAIM, VÕIM JA VABADUS	7.50	.50
Hanno Kompus — KUSTUTAMATA NÄLG KUNSTI JÄRELE	11.—	.85
Anna Ahmatova—Marie Under — REEKVIEM	3.50	.35
Herbert Michelson — KODUMAALT VÕORSILE	10.—	.50
Herbert Michelson — SKAUTLIKUL TEEL	3.—	.50
Herbert Michelson — NOORSOOTÖÖ RADADEL	3.—	.50
Herbert Michelson — EESTI RADADELT	9.—	.50
ESTONIAN OFFICIAL GUIDE	5.—	.40
Paul Laan — MÕTTELEND — pilte ja peegeldusi	5.—	.30
A. Küng — A DREAM OF FREEDOM	18.—	.70
August Kubja — KADUNUD KODUD — mälestused	4.—	.30
August Kubja — MÄLESTUSI KODUSAARELT	2.—	.20
Aarand Roos — JUMALAGA, KÄRS JA ERZURUM	4.—	.30
Ants Vomm — VARJUD (luuletuskogu)	8.—	.50
Salme Ekbaum — AJATAR (luuletuskogu)	4.—	.30
Ants Voimm — MINU HING (luuletuskogu)	20.—	.40
Aarand Roos — JUUTIDE KUNINGAS TALLINNAS	5.—	.40
Johan Pitka — RAJUSÕLMED	8.80	.40
Urve Kareks — KODAKONDUR (luuletuskogu)	6.—	.30
Hannes Oja — KOPUTUSED ENESES (luuletuskogu)	1.50	.30
Hannes Oja — TUNNETE PURDEL (luuletuskogu)	2.75	.30
Andres Küng — MIS TOIMUS SOOMES?	14.—	.50
Einar Sanden — LOOJANGUL LAHKUMINE TALLINNAST	16.20	.50
VARRAKU JUTULEHT — KUS ON NEEME VANAVAARA?	5.—	.50
V. Veedam — LURICH AMEERIKAS	8.—	.70
VARRAK — kevad 1982	5.—	.50
VARRAKU JUTULEHT Sügis 1982	5.—	.50
E. Uustalu — TAGURPIDI SÕUDES (Mälestusi 1914—1943)	18.—	$1.—
A. Roos — RÄNDAMAIE (luuletuskogu)	6.—	.70
K. Raudsepp — RISTIGA MÄRGITUD	12.—	$1.—
Prof. Felix Oinas — KALEVIPOEG KUTKES j.m. esseid	13.—	$1.—
E. Sanden „SÜDA JA KIVID"	19.50	.70
I. Külvet — NÄITEMÄNGURAAMAT (5 näidendit)	15.—	.70

RAAMATUID LASTELE:

KALEVIPOEG (õppe- ja tööraamat lastele)	3.—	.50
ÕPETA MIND LUGEMA I (õppe- ja tööraamat eelkoolialistele lastele värvitrükis)	4.—	.50
ÕPETA MIND LUGEMA II (õppe- ja tööraamat eelkoolialistele lastele värvitrükis)	5.—	.50
EESTI KEELE HARJUTUSTIK I	3.—	.50
PIKKE MIKKE — Tuttsaba ja vuttsaba	2.50	.50

Marion Foster Washburne

ÕNNELIKU MAA OTSINGUL

Eesti — päikesekiir pilvede vahel

23.

On raske kirjeldada eesti ühistegelikku liikumist, mis on riigi elus nii suure osatähtsusega, ilma igava statistikata ning seda ma ei taha teha, kuigi mul on kõik rapordid ja andmed käeulatuses. Nii võin ma ainult pealispindselt rääkida ETK-st, selle asutuse peamajast, äridest ja pankadest, mis eksisteerivad peagu igas alevikus ja linnas. See liikumine on eelkõige inimlik, palju enam inimliku kui ärilise taustaga ning on rahva vajadustest välja kasvanud. Inimesed on ühiselt ning intelligentselt arutanud ja otsustanud oma sissetulekut tõsta sellega, et ostetakse sealt, kus kaup on parem ja odavam.

Ma ei ole võimeline kirjeldama selle liikumise kõiki aspekte Eestis, võin aga ütelda, et kuigi see pole poliitiline liikumine, on tal ometigi esindajad valitsuse juures, ning valitsus toetab seda liikumist. Võin kirjeldada ETK uusimat saavutust — ühistegelikku tööstust Tallinna lähistel.

Mulle meenus kõnelus noore Kaubanduskoja sekretäriga Pärnus, kelle arvates on viga kui ETK hakkab soetama tööstusi. Nimetasin seda ETK direktor Jaan Põdrale, ta naeratas ja vastas:

„Inimesed ütlevad tihti asju, mida nad soovivad uskuda. See kõik aga ei puutu meisse. Mida me liikmed soovivad, et toodaksime, seda me ka toodame. Missugused on tagajärjed, seda näeme varsti."

Vähem kui aasta tagasi oli otsustatud rajada suur tööstus Tallinnast pisut eemale ning ta sõidutas meid seda vaatama. Tööstus, mis asus hiigelsuures hoones, võttes oma alla kogu tänavabloki, oli varematel aegadel kuulunud vene laevatööstusele.

Paaris esimeses ruumis asus keemiatehas. Seal käis kibe töö, suured katlad keesid, mehed täitsid ämbreid ja toose, naised kleepisid etikette peale ning pakkisid seepe tsellofaani. Seal tehti kõike — alates delikaatseist parfüümest värvideni ja õlideni välja. Suured veoautod laaditi kaupa täis ja need vurasid minema, et ruumi teha uutele veokitele. Tööstuse produktid läksid laiali üle kogu maa.

Juhataja dr. J. Kuusik mainis, et ETK on suurim tööstusfirma Eestis, kelle palgalehel on üle tuhande mehe ning et makstakse 20—30% kõrgemat palka kui erafirmades, nagu Kreenholm ja Kivioli.

Vaatasime sisse metallitööstusse, kus Venest ja Rootsist sissetoodud rauamaak töödeldi ümber põllutöömasinaiks. Ühes teises ruumis tehti jalgrattaid, need olid välimuselt täpselt sarnased ameerika omadele. Järgmises ruumis ehitati veoautosid ameerika keredega. Kõiki neid kaupu oli Eestil vaja, neid ehitati, kuna nende järele oli tarvidus, mitte aga ärilise profiidi pärast.

☆

Mul oli mitu kõnelust Eesti ühe aktiivseima naisega. Eestis, muide, on naised väga aktiivsed ja võtavad osa kõigist tähtsaist otsuseist ja ülesandeist. Juttu on Marie Reisik'ust, kes Eesti Naisliidu algusest peale oli olnud selle esinaine. Ta on äärmiselt võimekas ja intelligentne naine, väga laia haardega sotsiaal-alal ja tema kaudu sain ma võib-olla kõige selgema pildi, millest nende maa oli läbi käinud ja missugused raskused võitnud. Vabadussõja-aegseil päevil. Kuid ta ei jäänud sugugi loorberitele puhkama ega pidanud seniseid saavutusi lõppsihiks. Ta rõhutas pidevalt, et praegu elatakse läbi teatud ülemineku-ajastust, tõelised saavutused seisavad veel ees. Meie vestluses nimetas ta mitmel korral Rootsit ja Soomet, tema arvates olid need maad välja jõudnud sellise sotsiaalse ja ökonoomilise korrani, kuhu ka Eesti peab pürgima. Ta oli neid kahte riiki nii mitmel korral nimetanud, et ma küsisin:

„Mis mõttes on Soome ja Rootsi nii eeskujulikud?"

„Nad on meist nii mitmeti palju ees," vastas ta. „Nende ühistegelikud asutused on enam arenenud, neil on rohkem loodusvarasid ja nende kahe eelise tõttu on ka elustandard meie omast palju kõrgem. Neil on meiega võrreldes olnud suur eelis — nad on palju kauem iseseisvad olnud ja seda olukorda saab meie osas parandada vaid aeg. Soome on olnud autonoomne sada aastat, kuna Eesti Vabariik on vaevalt 20 aastat vana, sündides väga vaestes oludes. Ütleksin — desperaatsetes oludes."

„Kas teie arvates on mõni ala, kus Eesti on nendest maadest ees?" küsisin.

Ta jäi mõtlikuks ja vastas siis: „Jah, ütleksin, et meie edasiminek nendega võrreldes on olnud palju kiirem viimase kahekümne aasta jooksul. Aga nende progress, mis on meie omast vanem, on meid ka palju aidanud. Kuid neil on ka eluavaldusi, millest meie oleme vabad. Näiteks, Soomes on väga tugev rootsi mõjuvõim ning Rootsis jällegi väga tugev ülemklass, esiteks rikaste kapitalistide näol, teiseks aga aadlikest suurmaaomanike näol. Niisugused olukorrad mõjutavad kogu riigi poliitikat ja ökonoomiat ning niikaua, kui need püsivad, ei saa neid riike päriselt demokraatlikeks pidada, nagu seda on Eesti. Soome olukorda illustreerib võib-olla kõige selgemalt see, et neil on kaks ametlikku keelt — soome ja rootsi keel, kuna meil on ainult üks keel. Ülikoolikursused Soomes toimuvad mõlemas keeles. Kaks ametlikku keelt riigis aga tähendavad minu arvates teatud lõhestatust, just nagu kahekskistud inimene pole päris terve. Meil see puudub, meil on ainult üks keel ja seetõttu usun ma, et oleme võimelised edaspidi looma parema ühiskondliku elu.... Need on suuremad ja palju rikkamad maad, kuid vahel ma koguni mõtlen, et meie vaesus ongi meie kaitse. Me pole enam mingi ihaldatav saak suurtele maaisandatele, samuti ei meelita meie vaene maa ligi juhuseotsijaid ekspluateerijaid."

☆

Mul oli veel ainult paar päeva reisi jatkamiseni Soome ja Rootsi ning sealt tagasi koju, Ameerikasse. Läksin jumalaga jätma oma uusi sõpru Toompeal.

Kui ma koos Crane'iga aasta tagasi esimest korda Toompeale ronisin, poleks ma kunagi osanud arvata, et ma aasta pärast siin tagasi olen.

Laiad kivitrepid tõusid järsult üles. Trepp algas rohelusse ja lilledesse uppuvas pargis ja võimaldas mitmeid puhkepaiku, kust avanes kaunis vaade alla. Trepp viib välja laiale sillutatud teele paremal, kuna vasakule viib linna suunas lauslikum tee alla. Talvel kasutatakse seda teed kelgutamiseks ja suusatamiseks. Üleval mäe otsas on riigivolikogu hoone, mis kunagi oli vene poliitiliste vangide vangla.

Needsamad endised tagakiusatud on oma endise vangla muutnud riigi seadusandlikuks keskuseks või, nagu nad ise ütlevad, see on Õiguse ja Vabaduse Maja. Riigivolikogu vastas asub punane vene kirik sinise sibulkatusega, mis on praegu kasutusel. Varematel aegadel olid Toompeal balti parunite kodud kuid nüüd asuvad nendes majades mitmesugused riigihooned.

President Pätsu tagasihoidlik maja asub samuti Toompeal, ühes kõrvaltänavas.

Sõbrad, kellele ma lahkumisvisiiti läksin tegema, elasid ühes kuuest korterist, mis olid ümberehitatud balti paruni tõllakuurist. Korter oli üks kaunimaid, mida ma kunagi näinud olin. Hästisisustatud, kõrge lae ja kõrgete akendega, kust avanes vaade alla sadamasse üle keskaegse linna punaste ja kollaste katuste. See oli lausa katuste meri, mis laius kilomeetrite viisi mu ees.

Pärast teetundi laulsid sõbrad mulle lahkumislaulu, nagu see neil kombeks ning saatsid mu tagasi hotelli. Laskusime alla linna mööda Lühikest Jalga. Pean siinkohal selgitama, et Tallinnal on kaks „jalga", üks lühike ja teine pikk. Pikk Jalg on tänava nimetus, mis viib Toompealt alla mitmete järskude käänakutega, kuid Lühike Jalg on palju ilusam, see viib läbi tunneli ja hakkab siis treppidega siira-viira alla laskuma, kaarvõlvide alt läbi, sisehoovidest läbi, isegi läbi ühe kalmistu viib Tallinna „lühem jalg" ning korraga olemegi otse „Kuld Lõvi" ees. Mu meeleolu oli kõrge. Alles aasta tagasi olin Toompeal käinud mööda Pikka Jalga, mis on muidugi väga esinduslik, olin siis ise tundmatu külastaja tundmatul maal, aga tänavu tulin Toompealt alla „tagatreppi" kaudu nagu hea perekonnasõber.

Järgneb

Linnukeste talvised muremõtted

Palve nende eest, kes ise ei ole võimelised paluma

On meelde jäänud kadunud emalt kuuldud laused: „Kas on tsirgukesel (linnukesel) muret, kust ta saab, mis ta sööb, kas ta nälga kooleb (sureb). Tema loodab Looja pääle, lendab oksalt oksa pääle ja tõstab rõõmu hääli!“ Umbes nii see oli.

Taas on saabunud sügis. Päevad lühenevad, ööd pikenevad. Madalalt liigub kahkjassinises sügistaevas päikene, tundemärgina, et jõhenemas on talv. Rahkeim aastaaeg metsloomadele ja lindudele, kus paks lumi, sageli lisaks veel jääkoorik, on kinni katnud toidulaua. Suure põhjalikkuse ja püsivusega uurib siis iga lind ja loom ümbrust ja igal linnul-loomal on üks eesmärk — leida neis karmides talvetingimustes midagi oma energiavarude täiendamiseks. Täis kõht on parim relv külma vastu. Kuid söönuks saada õnnestub enamikul neist talvel väga harva. Pidev toidunappus ja külm saavad nii mõnelegi saatuslikuks, näljast nõrgenenud organism muutub vastuvõtlikuks haigustele, näljast ja haigustest kurnatud loomi ja linde on kerge tabada nende vaenlastel.

Armsad loodusesõbrad, ulatage oma abistavad käed nendele armsatele abivajajatele. Kõiki, kellele meeldib linnulaul, kellele on elamuseks kohtumine metskitse või mõne muu metsloomaga suvilas viibimisel või sügisel seenel käies, kõik need inimesed saavad omapoolselt paljusid linde-loomi talvel abistada.

Ehitage söödamajakesi ja -lauda, leevendage nende toidumuresid ning aidake neil üleelada raske aastaaeg, tänu talvisele toitmisele jääb osa linde ümbrusse edasi elama ka suveks.

Söödamajakesed ja -lauad on soovitav üles seada elamu lähedusse vähem käidavasse kohta aias, pargis jne., kus neid on hõlbus puhastada ja värske toiduga varustada. Lindude söötmisega tuleks algust teha juba hilissügisel, sest talvel täieliku nälja ajal ei leia enamik linde söödaplatse enam kätte ja hukkuvad ikkagi.

Linde võib sööta mitmesuguste taimeseemnetega. Meeleldi söövad linnud ka juustu. Tihastele võib sööta magedat pekki või rasva, samuti söövad nad heameelega päevalilleseemneid. Mõni lusikatäis margariini või rasva toidulaual päästab kümnete tihaste elu. Päevalilleseemneid, maisi jne. söövad mitmed linnud.

Lindude järjekindel söötmine on eriti vajalik lumerohketel pakaselistel talvedel, kuid ka sulale järgneva kiilasjää ja härmatise puhul.

Metsloomade ja -lindude lisatoitmine talvel ning kuritegevuse vältimine elusa looduse suhtes on üheks kõige tänuväärsemaks tööks meie loodusesõprade perele. Olemasolevate loodusrikkuste kaitsmise ja tõeliselt ratsionaalse kasutamisega säilitame loodust ka tuleviku-maailmale.

J. Säägi

Maakondliku killapeo puhul korraldati iga maakonna esemeist etnograafiline näitus. Pildil kaks pärnumaalast oma väljapanekute ees, nende vahel lääne neiu, vasakult Mea Paju, Miss Tallinn Ellen Valter ja Malle Mällo.

Foto: Vaba Eestlane

Elmar Pettai 70-aastane

Stokholmis tähistas oma 70. sünnipäeva kalandusteadlane ja luuletaja Elmar Pettai. Ta on sündinud Pärnumaal talupidaja pojana, lõpetas Eesti Haridussõprade kodukeskkooli, erialalise hariduse omandas Eesti Ühistegevusliidu kursusil ja 1936/37 Pärnu Kalanduskoolis. 1978/79 õppis eesti keelt Soome-Ugri Keelte Instituudis Uppsalas.

Oma elutöö on ta teinud kalanduse alal, rajades Eestis kalajahutööstuse ja tursamaksa õli filtreerimise. Samaaegselt töötas kalaekspordi ja kalamajanduse arendamisel. Muutunud olukordade tõttu pidi Pettai oma töö jätma ja temast sai tööstur, kes tootis aasta jooksul vähemalt 150.000 kg tursafileed koos 10.000 liitri tursamaksa õliga. Venelaste okupatsiooni ajal aga tuli tööstuslik tegevus lõpetada ja ta sai ärijuhiks Prangli saarele, kuhu ta jäi 1944. a. sügiseni.

Sõja lõpul põgenes ta kalapaadis Rootsi, töötas talus, siis tööstuses ja ehitusmeistrina, kes ehitas villasid. Praktiliste tööde kõrval oli temas suur annus kultuuri- ja seltskonnategelast. Ta oli Eesti Kultuuri Koondise peasekretär ja büroojuhataja. Selle kõrval hakkas ta kirjutama luuletusi, millest on ilmunud kolm kogu, „Jaanilill“ (1964), „Sinine unistus“ (1978) ja „Nagu meie elu“ (1980). Elmar Pettai kuulub Välismaiste Eesti Kirjanike Liitu ja on selle praegune laekur.

Viimaste aastate töö tulemusena on Elmar Pettai teinud suure teene eesti kalandusele, toimetades 1980. a. alates regulaarselt ilmunud ajakirja „Eesti Kalur“, mille kaante vahele on talletatud suur osa andmeid eesti kalanduse aastasadade pikast arengust.

„Estonia-ring“ Soomes

Leppävaara koolide majas Espoo linnas Helsingi lähedal alustas 28. septembril oma tegevust „Estonia-ring“.

Korraldajad kutsusid sinna neid, kes on külastanud Eestit ning kes on huvitatud eesti keelest, kirjandusest ja üldse kultuurist. Ringi liikmeks pääsevad need, kes ostavad „õppekaardi“, mille hinnaks on 10 marka.

☆

Nagu eesti ajaleht „Teataja“ kuuleb, on selle uue alguse taga Soome—N. Liidu sõprusühingule lähedal seisvad ringkonnad. Nimetatud sõprusühing asutas kaua aega tagasi Eesti sektsiooni, kuid see ei võtnud üldse tuld. Nüüd katsutakse teostada sama asja uues kuues, kuid on kahtlane, kas edu on seegi kord parem.

Kas õnnetus või mereröövP

Põnevaid merelugusid ajakirjas „Eesti Kalur“

Ajakirjas „Eesti Kalur“ nr. 2, 1982 leidub palju huvitavat lugemist, ajaloolisi andmeid ja tuttavaid nimesid. Toome allpool ajakirjast mõned väljavõttet.

Artiklis „Esimene eesti traallaev“, kirjutab Harald Aksberg, et Tallinna kalakaupmees Malahhov saatis oma traallaeva „Saaremaa“ Põhja-Jäämerele tursapüügile. Seal käisid ka paljud teised eesti laevad, kuigi need polnud traallaevad. Mitmed neist ei püüdnudki ise vaid ostsid teistelt kalu kokku ja soolasid need otsekohe laadungiruumi. Seda tegid ka püügilaevad. Ainult et neil kulus natuke rohkem aega laadungi saamiseks.

Täislaadung sees, sõideti Peterburi, kus talve jooksul laadung müüdi.

Vahest oli aga saak vilets, külm ja jää tulid enne peale, kui laev täis sai. Siis müüdi kalad kohapeal kas Solovetski kloostrile või ka Norra kaupmeestele. Laev jäeti aga talveks sinna, et kevadel aegsasti püügikohal olla.

Ühel sügisel jäi selliselt hiljaks ka Malahhovi laev „Prat“. Kevadel läks sinna lätlane kapteniks. Teel püügikohale sõitis „Pratile“ Norra skäärides üks inglise aurik küljepealt sisse. Laev murdus pooleks ja uppus, viies kaasa lootsi, kapteni ja osa meeskonnast. Ainult kokk ja üks madrus päästeti.

Edasi kirjutab H. Aksberg, et „Saaremaa“ hukkus E. Vabariigi algaastail Peterburi reidil jääs, kui vene jäälõhkuja oli teda abistamas. „Saaremaa“ meeskonnast ei pääsenud ühtki inimest. Kuulduste järele sõitnud „Saaremaa“ toiduainete laadungiga Tallinnast välja, et seal nälgivale linnarahvale toiduaineid vahetuskaubana väärtesemete või n.n. „kõva valuuta“ vastu müüa. Et laevad hukkusid kogu meeskonnaga, pole mingi uudis.

Küll aga on üllatav teada, et sama juttu ma kuulsin poisikesena mitu korda ühe teise Malahhovi laeva kohta ja natuke teiste sõnadega.

Kuna Malahhovi laevad olid enamasti mehitatud hiidlaste-saarlastega, siis pole midagi imestada, kui talveks kojusaabunud meeste hämarikutundidel räägitud piibujutud keerlesid enamasti nende laevade sõitude ja saatuste ümber. Üks jutt oli järgmine:

Ühel Malahhovi laeval oli revolutsiooni aastal kapteniks saarlane Vilvall. Laeva nimi oli „Nikolai“. Pavel Malahhovi äi oli Peterburis rikas kaupmees. Et äia varandusi revolutsiooni küüsist päästa saadeti „Nikolai“ Peterburi äiapapa varandusi kommunistide käest päästma ja äratooma. Kaasa sõitis Paveli naine. Tagasitulles oli meres juba jää ja laev ei pääsenud edasi. Abistama saadeti jäälõhkuja. Öösel rammis jäälõhkuja „Nikolai“ külje sisse, röövis siis laevalt paremad ja kallimad asjad, rammis uuesti nii, et laev vajus kogu meeskonnaga ja sõitis siis ise minema.

Nii õnnetult sai Malahhov oma laevadest ja Pavel oma isast ja naisest lahti.

Peterburis oli see lugu olnud üldiselt teada ja sealt tulnud mehed jutustasid seda ka Tallinnas ja kodurandades.

Siin see üllatus seisnebki. Kaks ühe reederi laeva „Saaremaa“ ja „Nikolai“ hukkuvad samasugusel imelikul viisil? Kas ei ole siin ehk tegemist ainult ühe laevaga, ühe sündmusega, millest rääkides ekslikult on tarvitatud kahte nime? Kumb neist nimedest on siis õige? Vanemad meremehed peaks seda veel mäletama? Eriti kapten Vilvalli omaksed.

On ka imestatav, et jäässe külmunud laev viib vajudes kaasa kogu meeskonna? Mina olen laevaga jääs kinni olnud, ka jäälõhkuja järgi sõitnud ja võin kinnitada, et üsna kergesti on võimalik end jäätükkidele libistada.

Muide, samasugust paremate asjade kaasavõtmist „Neeme“ pardalt, kui „Suur Tõll“ jättis laeva saatuse hooleks, räägitakse ja kirjutatakse praegu ka Eestis.

Ometigi võeti „Neemelt“ kõik mehed kaasa. Nad läksid „Suure Tõllu“ pardale mööda jääd. Ka „Manhattani“ mehed käisid kogu aeg laevast jääle, mõõtsid kaugemal jää paksust ja võtsid igasuguseid teisi proove, kui laev oli Põhja-Lääne Veeteel, teel Alaskasse ja vajas mitmel korral jäälõhkuja abi.

Lõpuks: Kuna „Suur Tõllu“ pardal oli paarsada meremeest kes sõitsid koju, siis on „Neeme“ hukkumist mitmel korral, mitme mehe poolt ja mitmel viisil kirjeldatud, vastavalt sellele kus keegi viibis. Kas laeva tekil, juhtsillal või all masinaruumis. Ainult üks mees, Alfred Leivat, kirjutab, et tema on näinud „Neeme“ vajumist. Kõik teised mäletavad et laev jäeti abitult jää vangistusse ja tema saatus on ainult oletatav.

Ludvig Wahtras

Velle veste

Ilmastik ja inimene

3.

Kas pole me kõik kogenud, et halbade, sajuste ja uduste, või äärmiselt külmade, või kuumade ilmade korral, me füüsiline enesetunne ja emotsionaalne barometeeter on „madalrõhkkonnas?“ Kas pole me kuulnud mõnda vahest ütlevat: „Sadu ja äike on tulemas — tunnen seda oma kontides!“

Kuid on maailmas palju kohti, kus teatud aegadel kõiki neid nimetatud halbu aspekte ilmastikus ei pruugigi esineda — ja ometi, näiliselt ilusa ilmaga, inimesed kannatavad peavalusid, õnnetuste, kuritegude ja endatapmiste arv kasvab ja meeleolu kõigil on lähedal nullile. Ning kõik see on põhjustatud mõnest erilisest (peamiselt soojast) tuulest! Tundub fantastilisena. Kuid see on fakt!

Arstiteaduse „isa“ Hippokrates ütles juba 5—4-ndal sajandil e. Kr.: „Lõunatuul toob kuulmise nüriduse, nägemise tuhmumise, pea tuimuse ja keha nõrkuse“ ... Ta teadis, millest rääkis — kogemustest!

Shveitsis, Austrias ja Lõuna-Saksamaal on sellise tuulena tuntud lõuna-idast puhuv kuiv-soe „Föehn“. See kannab niipalju trillioneid pos-ioone, et see teeb inimesed otse uimaseks ja haiglaselt palavikuliseks. Olen seda ise tunnud omal-nahal, Alpide lähistel DP-laagris elades. Kanada dr. Napke, eriteadlane Ottawast, teab öelda, et arstid Baieris, (peamiselt Münchenis ja selle piirkonnas) lükkavad haiglates edasi mitte-hädapärased operatsioonid juba kaks päeva enne „Foehni“ saabumist; kuni selle puhumise lõpuni, sest verejooksude ja saatuslike komplikatsioonide oht on liiga suur. Südameatakkide, ning liiklus- ja tööstuslike õnnetuste arv tõuseb dramaatiliselt, umbes 50%, politsei statistika kohaselt.

Sama lugu on Iisraelis, õigemini Palestiinas ja kogu Kesk-Idas kuuma, kõrbe-tolmu kandva „Sharav'iga“. Araablased kutsuvad seda „Hamsin'is“, mis tähendab „viiskümmend“. Sest vähemalt niipalju päevi see puhub igal aastal kevade ja sügise vahel. Prof. F.G. Sulman, Jeruusalemma ülikoolist, üks tutuimaid asjatundjaid ioonide uurimise alal, on leidnud, et tervelt 1/3 Iisraeli umbes 3,8 miljonilisest elanikkonnast kannatab tõsiseid migreen-peavalusid „Sharavi“ puhumise ajal!

Lõuna-Prantsusmaal tuntakse „Nõidade tuult“ „Mistral'i“ nime all. See toob samuti pos-ioonidest küllastatud õhuaju-hormooni, seretonini üle-produktsiooni põhjustamisega. Põhja-Ameerika Kaljumägestikus (Kanadas ja USA-s) on tuntud sellise halva tuulena „Chinook“.

☆

Mõnede aastate eest asutatud „Rahvusvaheline Biometeoroloogilise Ühingu“ (mille liikmed on laialipillatud 40-el erimaal üle maailma) peamine esindaja Kanadas on dr. Napke, Ottawa arst, (kes on föderaalvalitsuse teenistuses), üteleb oma veendunud arvamusena, et see päev pole kaugel, kus haiglates, kontori- ja eluhoonetes, ning isegi tööstustes, n.n. „ionisatsioon“ s.t. vastavate generaatoritega negatiivsete või positiivsete ioonide kunstlik produtseerimine ja sellega balansseeritud tervisliku õhu „loomine“, kuulub igapäevase endastmõistetavuse juurde. Samuti ka ioonidega ravi-tehnika.

☆

Kuid biometeoroloogiasse kuulub veel midagi, mida ei saa sõna täies mõistes just panna „ilmastiku“ nimetaja alla: See on taasavastatud muistne, legendidesse ja vanajuttudesse peidetud tõde — KUU tsüklite, eriti täiskuu (müstilisest) mõjust inimesele, nii füüsiliselt kui mentaalselt. Lood ning jutud „kuutõbisusest“ ja „nõidade kuust“ pole lõppude-lõpuks mitte just päris aluseta! See on leidnud tänapäeva teaduslike uurimuste põhjal kinnituse ja ka praktilise seletuse.

Dr. Norman Shealey, Wisconsini La Crosse kliinikust, märkas 1976. a., et verejooksud opereeritavate juures olid normaalsest suuremad täiskuu perioodidel. Huvist aetuna tegi ta uurimuse ja leidis, et vereplasma tagavarad ka teistes haiglates üle USA vähenesid järsult täiskuu faaside ajal samal põhjusel! Hiljem on see fakt leidnud kinnitamist veel mitme teise kirurgi ja teadlase poolt. Täiskuu ajal inimese vererõhk ja südametegevus suurenevad. Ja samal ajal sagenevad ka langetõve ja südameatakid (kohati kuni 60%), peaajuvabandused, vaimuhaiglate ravialuste psühhootilised väljapursked, ning paljude „normaalsete“ juures mentaalne impulsiivsus ja endakontrollimatus. Dramaatiliselt tõestab seda kahe ameerika psühhiaatri (dr. A. Lieber ja dr. C. Sherin) uurimus: Kasutades raali, tegid nad kindlaks, et 2 aasta jooksul Dade maakonnas, Floridas, asetleidnud 1900-st mõrvast rõhuv osa olid toimunud kas täis-, või noorkuu faaside aegadel! ... Just tunde enne täiskuu haripunkti hakkasid arvud järsult tõusma, et seejärel langeda tagasi, kuni uue tsüklini ...

Biometeoroloogia seletab täiskuu halba mõju elektromagneetilise protsessiga: Maakera ümbritsev „ioonosfäär“, mis ulatub kuni 75 miili kõrguseni üles, kaitseb maakera elu päikeselt tulevate kahjustavate kiirte tõkestamisega. Selle sfääri maakera poolne külg on laetud positiivselt (maakera ise, samuti kuu, on elektriliselt negatiivne), kuna aga ioonosfääri väline, maailmaruumi poolne külg on laetud negatiivselt. Kuu, mis oma orbiidis liigub väljaspool ioonosfääri ja asub maakerale oma mõjuga kõige ligemal täiskuu ajal, „pressib“ siis ioonosfääri kitsamaks vööndiks kokku, suurendades sellega positiivsete ioonide hulka ja massi kompaktsust sissehingatavas õhus, mis muudab selle nii bioloogilises, kui ka mentaalses-emotsionaalses mõttes „mürgitavaks“ inimestele.

Lõppkokkuvõttes — ilmastiku ja kuu mõjudest kõneldes, -on tõde ja märkitabavad biometeoroloogi, autori ja lektori, Julius Fast'i sõnad: „Kas see meile meeldib, või mitte, kuid kasvavad asitõendid kinnitavad, et ilmastiku ja kosmiliste tegurite mõju domineerib meie elusid kontseptsiooni momendist kuni surmani.“

KODUMAA UUDISED

Eesti Akadeemiline Meeskoor (RAM) alustas oma 38. hooaega augusti lõpul. Kooril on ees kaks kontserdimatka, esimene Ukrainasse, kus antakse 24 kontserti kümnes linnas. Märtsis-aprillis on kavas ringsõit Siberi linnades. Kontserdimatkade kõrval käivad ettevalmistused Mart Saare 100. sünniaastapäeva tähistamise kontserdiks.

☆

Hiiul ehitatakse Tallinnfilmile uut stuudioruumi, mis peaks valmima tuleval aastal. Selles on 800 ruutmeetri suurune võttepaviljon ja ligi 3000 ruutmeetrilise pinnaga ruumid filmitehnika ja valgustusseadmete jaoks filmigruppidele ja tehnotalitustele. Tallinnfilm lõpetas hiljuti helilooja Mart Saare 100. sünnipäevaks tehtud dokumentaalfilmi „Põhjavaim“, mille rezhissöör Peep Praks. Seoses Tartu ülikooli 350. aastapäevaga valmis Leo Ilvesel dokumentaalfilm „Tartu Ülikooli 350“ ning Reet Kaserorul film „Tartu ülikool 19. sajandil“. Rein Raamatul on käsil joonisfilm Eduard Wiiralti kolme graafilise lehe alusel, Peeter Simmil lastefilm „Arabella“. Peatselt jõudvat vaatajate ette „Karge meri“, mis on loodud August Gailiti samanimelise romaani motiividel. Mängufilmidest on valmimas Peeter Urbla muusikafilm „Shlaager“ ja Teet Kallase romaani ainetel loodud „Corrida“.

☆

Tänavune kartulisaak kodumaal on korralik ja saadi kuni 185 tsentrit hektarilt. Adavere näidissovhoosis pandi kartulid suurtesse kuhjadesse, kuni 5000 tonni ühte. Kuhjad kaeti põhupallidega, siis pandi peale kile (plastik) ja veel kaks kihti põhupalle, millega olevat kartul külma eest kindlalt kaitstud. Lõpuks pandi põhupallidele lauad, et pallid laiali ei vajuks. Kuhja alt on kanal läbi tehtud, kuhu kuhja otsast ventilaator puhub õhku.

ADVOKAADID

ENN ALFRED
ADVOKAAT-NOTAR
Room 1002, Royal Trust Tower
Toronto Dominion Centre
Postiaadress: P.O. 326, Toronto
Ont. (Bay & King) M5K 1K7
Telefon: 869-1777
24-tundi telefoni valveteenistus

Vaipade ja mööbli keemiline puhastus
„Stainguard“ hinna sees
Söögituba, elutuba ja koridor
$59.95
Pensionäride kortereile hinnaalandus. Samuti akende pesemine.
Peeter Valing
Tel. 690-4961

VABA EESTLANE
TOIMETUS JA TALITUS
avatud esmaspäevast
reedeni kella 9—3-ni
Telefonid: toimetus 444-4823
talitus 444-4832
Toimetaja H. Oja kodune
tel. 481-5316
KUULUTAMINE
VABA EESTLASES
on tasuv ajalehe laialdase leviku tõttu.
üks toll ühel veerul $4.25
esiküljel ..... $5.—
tagaküljel $4.50
Kuulutusi võetakse vastu:
nädala esimesse ajalehte kuni esmasp. homm. kella 11-ni ja nädala teise ajalehte kuni kolmap. homm. kella 11-ni.
tel. 444-4832
Väljaspool tööaega:
Helmi Liivandi 251-6495
Leida Marley 223-0080
Postiaadress:
9 Parravano Ct.
Willowdale, Ont. M2R 3S8

„VABA EESTLANE" on vabade eestlaste häälekandja

VABA EESTLANE

Ilmub 2 korda nädalas — teisipäeval ja neljapäeval

Teisipäeval, 23. novembril 1982 — Tuesday, November 23, 1982

Venelased lubavad tuumarelvi vähendada 25%

NEW YORK — N. Liidu poliitik välisministri esimene abi Georgi Kornijenko ütles, et N. Liit teeb ettevalmistusi 25%-liseks strateegiliste tuumarelvade vähendamiseks selle 10% asemel, mis oli ettenähtud SALT II kokkuleppes. Georgi Kornijenko, kes on kommunistliku partei keskkomitee liige, ütles et praeguse kokkuleppe kohaselt peaksid nii N. Liit kui ka USA oma tuumarelvi vähendama 10% ulatuses. Kuid venelased võivat seda teha 25% ulatuses, ütles ta Newsweek'ile antud seletuses.

Venelased kinnitasid õnnetust Afganistanis

MOSKVA — N. Liidu võimud on kinnitanud, et teatud arv vene sõdureid said surma Salungi tunnelis N. Liidu poolt okupeeritud Afganistanis. Kinnitamata teated New Delhist ütlevad, et vähemalt 1100 N. Liidu sõdurit ja afgaani tsiviilisikut said surma 3. novembril juhtunud õnnetusel. Amelik N. Liidu uudisteagentuur Tass kordas Afganistani uudisteagentuuri Bakhtari teadet, öeldes et mõned päevad tagasi oli tunnelis läbi Salungi kitsuse autoõnnetus, mille tagajärjel oli inimelude kaotusi.

Nõukogude dissidenti toidetakse sunduslikult

MOSKVA — Nõukogude ametivõimud on alustanud juudi aktivisti, vangistatud Anatoli Shcharansky sundtoitmist, et lõpetada näljastreiki millega ta nõuab kirjavahetuse ja külastajate vastuvõtu õigust. Shcharansky alustas näljastreiki juba 26. septembril. Ta mõisteti 1979. aastal 13 aastaks vanglasse ja sunnitöölaagrisse, mis on põhjustanud maailmas arvukate palvekirjade saatmise aktsioone tema vabastamiseks.

Sotsialistliku ministri elukaaslane sotsialistlik eestlane

Suhteliselt suure levikuga klatshiajakiri „Hänt i Veckan" toob ära eluloolisi andmeid uue sotsiaaldemokraatliku energiaministri, Birgitta Dahli kohta.

Muu hulgas märgitakse, et 45-aastase Birgitta Dahli elukaaslane on Enn Kokk, kes on sotsiaaldemokraatide ideoloogilise häälekandja „Aktuellt i politiken" peatoimetaja. Perekonnas on kolm last.

Ka endine Rootsi välisminister Ola Ullsten oli varem abielus eestlannaga.

Lätlaste aktsioon ÜRO rahupäeval

STOKHOLM (EPL) — Läti pagulassotsialdemokraadid (LSDSP) kasutasid ÜRO rahupäeva demonstratsioone osalejatele selgitustöö tegemiseks Baltikumi probleemis. Muu hulgas jagati massiliselt välja 38 eestlase, lätlase ja leedulase apelli aatomivabaks Baltikumiks. Ilmnes, et lendleht tõeliselt äratas inimeste hulgas huvi. Jagajad tegutsesid Stokholmis Norra Bantorgetil, Sergeltorgetil ja Riigipäevahoone ees plakati all „Ett kärnvapenfritt Baltikum!" (Tuumarelvade vaba Baltikum). Lendlehe jagajate hulka tuli vabatahtlikult ka üks eesti neiu.

Lennuväepoiste 55. sünnipäevapeol oli kunagise aja meenutamiseks fotosuurendusi, näiteid relvadest ja kiivreist. Pildil Margot Heinsoo katsetab kiivrit pähe asetada, vasakul kapten Arvi Tinits, paremal kolonel Heino Uus.

Foto: Tommy Tomson

ÜLIKOOLIPIDUSTUSED UPPSALAS

Suurem delegatsioon ka okupeeritud Eestist

STOKHOLM (EPL) — Novembrikuu esimene nädalalõpp möödus Stokholmis, Göteborgis eriti aga põlises ülikoolilinnas Uppsalas täielikult kuningas Gustav II Adolfi 350-aasta surmapäeva mälestamise tähe all. Lützeni lahingus langenud kangelast meenutati Rootsis, kui läbi aegade suurima riigimehe ja luteri usu kaitsja suurt osa Euroopat laastavas Kolmekümneaastases sõjas (1618—1648). Göteborgi sadamalinna väljaehitaja, Rootsi mäetööstuse rajaja, Uppsala Ülikooli heldekäeline donaator ja Tartu Ülikooli asutaja ta oma surmaaastal on jätnud sügavad jäljed ajalukku siin- ja sealpool Läänemerd.

Pidustused algasid juba 15. septembril loengusarja, nelja näituse ning juubelikontserdiga 17. sajandi muusikast. Selles pidi esinema ka „Hortus Musicus" nimeline grupp Eestist, kellele aga viimasel minutil väljasõiduluba ei antud.

Kõrgpunktiks kujunes Uppsalas Lützeni lahingupäev, 6. november piduliku loengusarjaga, kus esines kaks esindajat praegusest Tartu riiklikust ülikoolist, Kuningliku Gustav Adolfi Akadeemia juubeliaktusega pärast lõunat ning banketiga Uppsala lossi riigisaalis.

Viimasest kahest üritusest võttis osa endine Uppsala tudeng ajaloo ja riigiteaduse alal, kuningas Carl Gustaf koos kuninganna Silviaga.

Märkimisväärselt palju oli eesti teadlasi osavõtjate hulgas.

Tartu ülikoolilinnast oli saabunud kümmekond külalist eesotsas ülikooli rektor Arnold Koobi, prorektor Ants Kallikormi ja äsjase Uppsala audoktori, ajaloolase Helmut Piirimäega. Banketi ajal istusid Tartu külalised pikas kuningalauas. Peale nimetatute olid seal ka inglise keele õppejõud Hilja Koop (rektori abikaasa), ajakirjanduse professor Juhan Peegel, Tartu Ülikooli Muuseumi juhataja Ela Martis, ajalooprofessor Sulev Vahtre ja neurokirurgia professor Ernst Raudam.

Rootsi eestlasist said kuningalauas istumise au osalisteks

Eesti Teadusliku Seltsi esimees tekn.lic. Enno Penno abikaasa Maretiga, Uppsala ülikooli dotsent prof. Tarmo Oja, dr. med. Enn Nõu abikaasaga, prof. Stern Karling abikaasaga,

Balti uurimiskeskuse juhataja prof. Aleksander Loit ja Balti Instituudi kantseleiülem Imant Rebane; kuningapaari pikk laud mahutas 89 isikut.

Väiksemas peolauas oli mitmeid nooremapõlve eesti teadlasi. Menüü koosnes vahustatud advokaadost krevettide ja kalamarjaga, fasaanist tarretises soojade lisanditega ning magussöögist küünlavalgel — vaniljejäätisest sooja murakakastmega. Joodi valget ja punast veini.

Uppsala pidustusel viibisid veel Tartust ajaloolane Jüri Kivimäe, arstiteadlane Häli Masso ning 19 turisti Eestist.

Gustav Adolfi Akadeemias aktuse ajal ülikooli aulas enne pidusööki kinkis rektor Arnold Koop kuningas Carl Gustafile talle Eestis eriliselt valmistatud Tartu Ülikooli juubelimedali.

Tervitussõnad ütles ta inglise keeles. Sissejuhatava sõnavõtu ennelõunasel loengusümposionil pidas ta eesti keeles, nentides muuhulgas „eesti rahva sügavat lugupidamist ja armastust Gustav II Adolfi poolt asutatud Tartu Ülikooli vastu" ja selle õppeasutuse aktiivset tööd „rahvaste sõpruse ja rahu heaks".

Uppsala Ülikooli rektor Martin Holmdahl, kes teatavasti viibis ka Tartu Ülikooli juubelil, tänas oma sõnavõtus Eesti Teaduslikku Seltsi Rootsis, selle kohalviibivat endist esimeest tehnoloogia doktorit Ervin Pütseppa ja praegust esimeest tekn.lic. Enno Pennot Uppsala pidustuste idee algatamise eest.

Gustav II Adolfi juubeli puhul, kes heldekäeliselt anno 1624 Uppsala Ülikoolile, mis asutati juba 1477, annetas 400 mõisat ja muid kinnisvarasid oma pärandist, pannes seega ülikoolile tugeva majandusliku aluse, ilmus rootsikeelne koguteos „Gustav II Adolf ja Uppsala Ülikool".

Teoses leidub teaduslik artikkel audoktor Helmut Piirimäelt „Tartu Ülikooli rajamine — etapp rootsi-eesti kultuurisidemete arengus".

Illustratsiooniks on Kaljo Põllu graafiline leht esimesest Academia Gustaviana hoonest Tartus. Piirimäe, kes valdab rootsi keelt, pidas samasisulise referaadi ka laupäevasel aktusel.

Raamatus leidub veel ülesvõte Tartu Ülikooli Muuseumis olevast Andrus Kasemaa valmistatud reljeefist, mis kujutab Johan Skyttet, Liivimaa kuberneri, kuninga pedagoogi ja Tartu Ülikooli tegelikku avajat ainult mõni nädal enne oma monarhi surma Leipzigi lähedal asuva Lützeni linnakese udusel lahinguväljal.

K. S.

LUGEJA KIRI

Miinimumplaan ka muus asjus

Hiljutisel EKN üldkoosolekul tehti ettepanek liikmete kohustuste miinimumplaani koostamiseks, kuna praegu, aga ka eelmistes koosseisudes on olnud neid, kes pole kunagi osa võtnud koosolekuist, rääkimata tööst.

Sellesse miinimumplaani tuleks sisse võtta aga kindlasti ka üldkoosolekute pidamise ajaline ulatus. Ükski noorem ei taha vabatahtlikult tervet päeva veeta koosolekul, mida saaks ja peaks palju kiiremini tehtama. Üldkoosolek ei tohiks olla paljudele vaid juututoaks ega ka mitte detailsete juhatusele kuuluvate ülesannete arutlemiseks. Võetagu eeskuju kanadalaste koosolekute pidamisest, siis võiksid ka nooremad hakata nende vastu huvi tundma.

Endine EKN liige

EESTI AJALEHT IGASSE EESTI KODUSSE

Perekonna ja kodu aasta puhul

„VABA EESTLANE"

levitab tasuta proovinumbreid

teadaolevatel aadressidel kuni aasta lõpuni ühe kuu kestel (kuni 8 numbrit).

Proovinumbrite tellimiseks helistada nimi ja aadress ajalehe talitusele — 444-4832

25 aastat õngesporti ja jahindust

Eesti Õngitsejate ja Jahimeeste Selts tähistas sügispeoga aastapäeva

Möödunud nädalalõpul tähistas Eesti Õngitsejate ja Jahimeeste Selts Torontos oma 25. aasta juubelit paarisajale läheneva osavõtjaskonnaga Eesti Maja suures saalis.

Õhtu avas esimees H. Riko, tervitades külalisi ja öeldes, et 25. aasta jooksul on surma läbi liikmeskonnast lahkunud 38 liiget, keda mälestati vaikse püstitõusuga.

Organisatsiooni tema veerandsajalisel aastapäeval tervitas E.V. aupeakonsul I. Heinsoo, märkides, et täna tähistab juubelit selts, kes meie eesti ühiskonnas on omamoodi märgi jätnud, viies inimesi loodusesse, mil on tööpinges olevale inimesele suur tähtsus.

Ta soovis seltsile edu tulevasteks aastateks, aga soovitas, et ka noored ühineksid õngitsejate ja jahimeestega.

Naaberrahva lätlaste samalaadilise organisatsiooni poolt tervitas Dainis Märsons. Kirjalikud olid tervituse saatnud „piiritagused" Buffalo" eesti kalamehed.

Järgnevas peokõnes, mille pidas organisatsiooni esimene esimees J. Säägi, iseloomustati võõrsil asuva seltsi 25.aastast tegevuseperioodi pikaks ajaks ja avaldas imestust nende inimeste energiale ja oskusele, kes seltsi on selle aja jooksul juhtinud.

Ta viis kuulajad 30 aastat tagasi, kui Torontosse tulles hakati pinda sondeerima kala- ja jahindusorganisatsiooni loomiseks. Kalamehi hakkasid organiseerima K. Eerme, M. Ajaots ja J. Tuisk, jahimehi E. Edur, A. Nüüd, J. Säägi, V. Kaldro, T. Säägi ja K. Jäär. Algul organiseeriti TE Seltsi juurde Kalandus-Jahindus Ring, mida kaks esimest aastat juhtis K. Eerme ja järgmist kolme J. Säägi.

1957. a. ringi koosolekul otsustati ring likvideerida ja 9. mail asutati Torontosse iseseisev Eesti Jahimeeste Selts,

kus esimeheks valiti J. Säägi, juhatusliikmeiks V. Kaldro, M. Lood, H. Särg ja J. Tuisk.

Valitud juhatusel ei olnud kerge tegutseda, ei osatud asukohamaa keelt, ega tuntud jahimäärusi. Suurteks abimeesteks olid mitmed, kes aitasid olukordadega tutvuda. Otsiti talunikelt võimalusi jahipidamiseks, korraldati loenguõhtuid, suvepäevi, väljasõitusid ja laskevõistlusi. Oldi abiks Eesti Maja ostmisele ja laenutati selleks raha. Samuti oli selts abiks Toronto eestlaste suvepäevade korraldamisel.

Seltsi 5. juubelipeol võidi tagasi vaadata mitmesugusele tegevusele, olles muutunud energilisemaks ja tegevusrohkemaks organisatsiooniks Torontos. Peol jagati teenete eest diplome nii mees- kui ka naissportlastele ja Ontario Metsavalitsuse liikmeile, kellega oli loodud lähedane kontakt. Üksi kalapüügi võistlustel oli esimesel viiel aastal 66 auhinda.

Seltsi esimeesteks on veerandsaja aasta jooksul olnud J. Säägi, V. Jaanpärk, H. Kukk, L. Lilleberg, Ü. Villmäe ja nüüd juba mitmendat aastat H. Riko.

Laekuriks on aga veerandsada aastat olnud E. Saar. Auliikmeiks on aastate jooksul valitud kapten Loosberg, kellelt saadi Tallinna Jahimeeste Selsi rinnamärgi kopeerimise õigus, riigikohtunik E. Hansson, August Nüüd ja J. Paju. Liikmete arv oli algaastail väga rohke.

Kavalises osas esines Kai Kääridi tantsutrupp ühe kalameeste motiivilise tantsuga, mis läks üle hoogsaks western-stiilis tantsuks. Siis järgnes õhtusöök, oli võituderohke loterii kaunite hirvenahkade võitudega ja anti kätte 18. sept. peetud laskevõistluste auhinnad. Seltskondlik osa toimus V. Ramatu orkestri saatel.

Lätlased tähistasid oma vabariigi 64. aastapäeva

Möödunud reede õhtul toimus Läti Majas Läti vabariigi 64. aastapäeva tähistamise puhul väliskülaliste vastuvõtt. Ligemale 150 külalist, teised balti diplomaadid, etniliste gruppide esindajad, Ontario ja Ottawa parlamendiliikmeid ja mitmeid muid organsatsioonide esindajaid võttis osa. Eestlasi esindas E.V. aupeakonsul Ilmar Heinsoo, EKN esimees Laas Leivat ja Balti Naiste Liidu juhatusliige Henny Aruja abikaasaga.

Koosolijaid tervitas läti konsul dr. E. Upenieks, märkides et läti rahvas on 40 aastat kannatanud N. Liidu ikke all, neid on küüditatud Siberisse ja kodumaal puudub võimalus Läti iseseisvuse päeva pühitsemiseks, kuid vabas maailmas tullakse kokku ja antakse lootust kodumaale vabanemiseks. Nähtavad praod on raudeesriides ja aeg pole kaugel, mil see võib kokku variseda.

Järgnevalt tervitasid Leedu konsul dr. Smuidzinas, E. V. aupeakonsul Ilmar Heinsoo,

öeldes et täna õhtul me ei tohi unustada, et oleme seal maal elanud 4000 aastat oma rahvusliku kultuuriga.

Minevik annab jõudu vastu pidamiseks kuni kord jälle vabaks saadakse.

Läti Rahvusliku Föderatsiooni poolt tervitas V. Kronbergs, iseloomustades vabaduspäeva, ta ütles et see pole õnnelik päev, kuna Läti on okupeeritud ja inimestele on keelatud primitiivsemadki õigused. V. Kronsbergs kritiseeris väga teravalt Kanada peaministri P. Trudeau äsjast Brezhnevi iseloomustust, öeldes et Brezhnev ei olnud mitte rahu mees, vaid sõja mees. Kronsbergs soovitas tihedamat koostööd, sest Kanada vabadus võib olla ohus kui me oma kogemusi ei selgita.

Edasi tervitasid Ontario Progressiivsete Konservatiivide partei ja peaminister W. Davise poolt J. Shymca, konservatiivide parlamendiliige M. Wilson, mitmekultuuri ja kodakondsuse organisatsiooni esindaja, Ontario liberaalide partei poolt T. Ruprecht, EKN esimees L. Leivat, kes samaaegselt esindas ka Committe of Captive Nations organisatsiooni ja Kanada Poola Kongressi esindaja.

Järgnevas muusikalises osas esitas läti konsuli Upenieks tütar Margarita Upenieks harfil kaks pala, üks neist oli kolmeosaline süit, mis loodud ühe läti helilooja poolt möödunud aastal toimunud läti laulupeoks.

Pühapäeval toimus läti vabaduspäeva aktus Toronto Ülikooli Convocation Hall'is, kus eestlasi esindas EKN esimees L. Leivat.

Lätiaineline õppekeskus Western Michigani ülikoolis

Ühendriikide lätlaste poolt algatati University of Western Michigani juures lätiainelise õppekeskuse loomine. Et soodustada noortel seal õppimist läti keele, kirjanduse, ajaloo ja teistel lätiainelistel aladel, ehitati ülikooli juurde oma dormitor 24 üliõpilase majutamiseks. Maksma läks see kogusummas $360.000. Hoone on valmis ja alanud sügispoolaastal elab seal lätiainelistel aladel õpinguid alustanuna 21 üliõpilast. Täita loodetakse ka 3 vaba kohta. Õppemaksuna tuleb tasuda igal $4000.

Läti vabariik 64-aastane

Sündmuste kalender

● Neljapäeval, 25. novembril kell 7.30 õ. Eesti Majas Juhan Marteni loeng teemal: „Vee tarvitamine maastiku kujundamisel — valgus-pildid."

● Reedel, 26. nov. — pühap., 28. nov. Eesti Maja väikeses saalis Arville Pusträm-Uusi kunstinäitus.

● Laupäeval, 27. novembril kell 7 õ. Leaside High School'is Eesti Rahvusteater esituses komöödia „Oi, noorus!"

● Laupäeval, 27. novembril kell 7 õ. E. Maja keskmises saalis E. Vabadussõja 65. aastapäeva tähistamise koosviibimine, korraldab TE Võitlejate Ühing.

● Pühapäeval, 28. novembril kell 2 p.l. Tartu Instituudis Tartu Ülikooli 350. a. aktus.

● Pühapäeval, 28. nov. — 5. dets. Peetri kiriku näitusesaales EKKT XXVII aastanäitus. Avatud pühapäeviti kell 2—9, neljap., reede ja laup. 6—9 õ.

● Esmaspäeval, 29. novembril Toronto ülikoolis (Croft Chapter House, University College) prof. Alo Rauna ingliskeelne loeng teemal „Soome-Ugri hõimude olukord N. Liidus ja mujal."

● Laupäeval, 4. detsembril kell 2—5 p.l. „Ehatares" E. Abistamiskomitee Kanadas ja „Ehatare" käsitööringi loterii ja jõulumüük.

● Pühapäeval, 5. detsembril kell 4 p.l. Metropolitan United kirikus TE Baptisti koguduse advent-kontsert.

wintario

18. novembril peetud Wintario loterii loosimisel langesid 100.000-dollarilised peavõidud pileteile nr. 941059, $10.000 võitsid nr-d 742258 ja 017947, $1000 — 78721, $100 — 0877, $10 — 016, $50 — segijärjekorras 312781, tasuta piletiraamatu numbrid 09. Punase palli võidu $1000 võitsid piletid nr. 439440.